

שמונה שרצים פרק ארבעה עשר שבת קמ

R.S. 1

לגויגה. שנתעללו בה שבת. חוקצין. לה מיע קודם נעילה שבתית.
יד. לעין מקמה קודם נעילה יד. לזמן מהרמז: יד. לפי זה
לחוטם: מעלה פורליפוס. רח המוטוס והפלו. ולי דיל למהם לזמן נעילה
שבתית וקטן לה אלה משום דמגוה לדי קרי ונמכסה מה דקו יכו

עלין לון בהם משום רפואה. פי' כקונטרוס דלכאליה מירי ולין
נראה לריי אלה לריי להסיס על העין דרביי אירי כולה
כונתא ועוד לי' ככלאיה מירי היי אר כר שעתא נגירנה לזמן
דמלכא דביריון האו והתקן על האלמס אשיל לזמן לרפואה:

כ"א מוטוס איה מיד
ס"ק כ'
כ"ב כ"ג ס"ק כ'
כ"ג כ"ד ס"ק כ'
כ"ד כ"ה ס"ק כ'
כ"ה כ"ו ס"ק כ'
כ"ו כ"ז ס"ק כ'
כ"ז כ"ח ס"ק כ'
כ"ח כ"ט ס"ק כ'
כ"ט ל' ס"ק כ'
ל' ל"א ס"ק כ'
ל"א ל"ב ס"ק כ'
ל"ב ל"ג ס"ק כ'
ל"ג ל"ד ס"ק כ'
ל"ד ל"ה ס"ק כ'
ל"ה ל"ו ס"ק כ'
ל"ו ל"ז ס"ק כ'
ל"ז ל"ח ס"ק כ'
ל"ח ל"ט ס"ק כ'
ל"ט ל"י ס"ק כ'

הוראה או
לגויגה. שנתעללו בה שבת. חוקצין. לה מיע קודם נעילה שבתית.
יד. לעין מקמה קודם נעילה יד. לזמן מהרמז: יד. לפי זה
לחוטם: מעלה פורליפוס. רח המוטוס והפלו. ולי דיל למהם לזמן נעילה
שבתית וקטן לה אלה משום דמגוה לדי קרי ונמכסה מה דקו יכו

הוראה או
לגויגה. שנתעללו בה שבת. חוקצין. לה מיע קודם נעילה שבתית.
יד. לעין מקמה קודם נעילה יד. לזמן מהרמז: יד. לפי זה
לחוטם: מעלה פורליפוס. רח המוטוס והפלו. ולי דיל למהם לזמן נעילה
שבתית וקטן לה אלה משום דמגוה לדי קרי ונמכסה מה דקו יכו

הוראה או
לגויגה. שנתעללו בה שבת. חוקצין. לה מיע קודם נעילה שבתית.
יד. לעין מקמה קודם נעילה יד. לזמן מהרמז: יד. לפי זה
לחוטם: מעלה פורליפוס. רח המוטוס והפלו. ולי דיל למהם לזמן נעילה
שבתית וקטן לה אלה משום דמגוה לדי קרי ונמכסה מה דקו יכו

הוראה או
לגויגה. שנתעללו בה שבת. חוקצין. לה מיע קודם נעילה שבתית.
יד. לעין מקמה קודם נעילה יד. לזמן מהרמז: יד. לפי זה
לחוטם: מעלה פורליפוס. רח המוטוס והפלו. ולי דיל למהם לזמן נעילה
שבתית וקטן לה אלה משום דמגוה לדי קרי ונמכסה מה דקו יכו

הוראה או
לגויגה. שנתעללו בה שבת. חוקצין. לה מיע קודם נעילה שבתית.
יד. לעין מקמה קודם נעילה יד. לזמן מהרמז: יד. לפי זה
לחוטם: מעלה פורליפוס. רח המוטוס והפלו. ולי דיל למהם לזמן נעילה
שבתית וקטן לה אלה משום דמגוה לדי קרי ונמכסה מה דקו יכו

ענין זייט מלאכות - (ק3)
ענין מלאכה אנה גמלי' - (6)
(ענין קצין אנה גמלי' - (6)
ענין קצין אנה גמלי' - (6)
ענין קצין אנה גמלי' - (6)

ספר

שְׁבִיטַת הַשֵּׁבֶת

מיוסד לבאר כללי אבות מלאכות ותולדותיהם
 פרטיהם וגדריהם וענפיהם מה שמה"ת ומד"ם.
 בן נאספו בו דינים חדשים מצויים. מספרים יקרי
 המציאות אשר לא בא זכרונם בשו"ע ונו"כ.
 ובאר סביב לו נקרא בשם

באר רחובות

לבאר מקורי הדברים ולהרחיב טעמי כל אחד מהדעות והסברות המדברים בזה
 וכמה חקירות אשר הם מפתח גדול לרדת אל תכונת הענינים האלה.
 ובפתיחה נתבארו הרבה כללים אם בעיני מלאכה המתקיימת ודיני גרם מלאכה
 ומקלקל ומתקן בקריעה ובנין וסתירה, וכללי פסיק רישא ודבר שאינו מתכוין.
 ובאשר יסודי הדברים האלה תלוי בגדר מלאכת מחשבת ע"כ קראתי בשם

מעשה חושב

כ"ז חברתי בעזה"י החונן לאדם דעת
 יצחק בהרב ר' שמואל מאלצאן ז"ל

נדפס עתה על מלאכות ראשונות וברצות ה' יופיעו גם על שאר מלאכות עד תומם

בני ברק תשס"א

והכי נמי דכותיה. מה שאין כן בעושה ע"י גלגול השלג שעושה בידיים דחיובו גם באינו מתקיים. כענין שאמרו בירושלמי (פ"ז ה"ב) האי מאן דשחיק תומא כו' גמר מלאכתו חייב משום מכה בפטיש הגם שמאכל שומין מתקלקל כשנשאר, גם האוכל שום קלוף דמו בראשו (נידה. י"ז, א). ואחרי זה ראיתי בתשובות הרשב"א ח"ד סימן ע"ה דיש מכה בפטיש באוכלין מדאורייתא גם לכו ביום.

ולענין מה דאתי עלה מטעם נולד הנה לפי מה דנקטינן (באורייתא) בסי' שיי"ח סט"ז עיין שם בשומן שנפשר דמותו והאיסור דאין מרסקין הוא רק משום שמא יסתוט אבל אין אוסרין אותו משום נולד אם כן הכי נמי לענין הקיפוי אין לאסרו מטעם נולד. והכי נמי מסתברא דהא אמרינן התם (סי' ש"כ ס"ט) אבל נותן הוא לתוך הכוס ומי לא עסקינן שבשבת הוא שנקפא הברד והקרח ומתחלה היה מים ומכל מקום אין אוסרין אותו משום נולד. רק אם יש מקום לאסור בזה הוא משום שהגוי עושה דבר האסור והוא מכה בפטיש וכנ"ל.

ג. ומכה בפטיש באוכלין הואיל ואתי לידן נימא בה מילתא להרחיב בביאורו מעט קיימא לן דמלאכת מכה בפטיש שייך באוכלים מדאורייתא, ותלמוד ערוך הוא בירושלמי פ"ז (ה"ב) האי מאן דשחיק תומא כו' מפרין ברישיה חייב משום דש כו' גמר מלאכתו חייב משום מכה בפטיש, והובא בתשובות הרשב"א ח"ד ובהגהות מרדכי פרק חבית ובמאירי דף ע"ד ובביאורי הגר"א סוף סימן שכ"א (סט"ז ד"ה וי"א כמ"ש וכו') ועוד פוסקים, ואע"ג שלענין נתינת משקין הנזכר שם יש מוכיחים מתלמודא דידן דחולק על הירושלמי אך על ענין מכה בפטיש לא נמצא בפירוש שום חולק ומי

הוא זה שיחלוק על הירושלמי בסברא בעלמא ובפרט שהראשונים הביאוהו להלכה.

ובן מתבאר עוד במאירי דף ק"ד (ב) שכתב בכתב אות אחת והשלים לספר חייב משום כותב וחכמי הדורות שואלים בה כהוגן ויתחייב בה משום מכה בפטיש כמו (עה, ב) מאן דשקיל אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש, (ותירץ דלא אמרינן) אלא במלאכה שנשלמה כולה כגון שחצב אבן כהר ונתפרקה כולה מסביבותיה ונמצא שנשלמה מלאכת הבנין אלא שלא נפלה וזה מכה בפטיש ומפילה כו' אבל באלו לא נשלמה הספר והבגד עדיין וכל שעושה לצורך השלמה אין זה מכה בפטיש שאם לא כן אף המלאכות שתחלתן וסופן בא כאחד כגון קציר וכיו"ב הנה ליה להתחייב משום מכה בפטיש עכ"ל, מבואר דבלאו הכי יש מכה בפטיש גם באוכלין, וכן יש להביא ראייה לזה משבת ק"ט (א) שריקא טוויא פירש רש"י (ד"ה שריקא טוויא) לטוח שמן ובצים מגולגלין על הצלי כשהוא חם משחשיכה שרי ובלבד שלא יהיה רותח כדי לבשל ולא אמרינן דמי למתקן עכ"ל, והובא בב"י סוף סימן שיי"ח מבואר דאם היה דומה למתקן היה אסור ואע"פ שאינו רותח.

ובן משמע ביותר במאירי שכתב שריקא טוויא והוא למרוק ולטוח שמן וביצים מגולגלים על הצלי כשהוא חם משחשיכה מותר הואיל ומגולגלים הם וראויים לאכילה בלא כך אין מעשיו כלום ובלבד שלא יהיה רותח כדי לבשל עכ"ל, מבואר דאם לא היה ראוי לאכילה בלא כך היה אסור ואע"פ שאינו רותח (וכן הרמב"ם (הל' שבת פכ"ב ה"ח) כשחשב שבויתן דתיקוני אוכלין חשב אותם תחת סוג מכה בפטיש וכן כתב המנחת

חינוך מלאכת מכה ב הרשב"א דחלק על ו כתב וזה לשונו ולא י דהא אין כאן הכשר בה לאיסור, מבואר ד גמור היה מודה דא ח"ד הארכתי קצת בו שחשב להתיר לגמרי שדמה שכל המקור קמה, ב, במשנה) די הלבוש, ומאשר השיגו הפירוש כן על כן ר באמת המקור לזה הוא הנ"ל, גם אם נאמר גב כהלבוש, וכן תפסו ל חינוך (מלאכת אופה קבע בה מסמורות, והמנחת חינוך דאם כ יתחייב על כל פנים ותירצו על פי דברי ר תנוד וכו') דמכה בפנ שנגמרת מאליה בתנ ולענינת דעתי עוד י בישול פטור דרך בישול בכך כן ע דרך המלאכה בכך והרווחנו בזה משון מסכימים לדברי רש"י הש"י דבפ"ד דביצה בקדרה חדשה ומשום וכתב הרא"ש (שם כ משום חיסום ואיכא חי עכ"ל. הרי אף דנעשי מכה בפטיש ונשארו הרמב"ם (הל' יו"ט נ דביצה משום מבשל,

ירושלמי בסברא
שונים הביאוהו

ף ק"ד (ב) שכתב
ולים לספר חייב
זת שואלים בה
מכה בפטיש כמו
פי מגלימא חייב
ין דלא אמרינן)
ולה כגון שחצב
סביבותיה ונמצא
א שלא נפלה וזה
אבל באלו לא
יין וכל שעושה
בפטיש שאם לא
וסופן בא כאחד
להתחייב משום
דבלאו הכי יש
וכן יש להביא
(ו) שריקא טוויא
(זויא) לטוח שמן
לי כשהוא חם
א יהיה רותח כדי
זקן עכ"ל, והובא
ר דאם היה דומה
: שאינו רותח.

י שכתב שריקא
טוח שמן וביצים
א חם משחשיכה
וראוים לאכילה
ובלבד שלא יהיה
ואר דאם לא היה
יה אסור ואע"פ
(הל' שבת פכ"ב
קוני אוכלין חשב
ז וכן כתב המנחת

חינוך מלאכת מכה בפטיש אות ד') ואפילו
הרשב"א דחלק על פירוש זה דטיחת צלי
כתב וזה לשונו ולא מחזור דאם כן פשיטא
דהא אין כאן הכשר אוכלין כל כך דנטעה
בה לאיסור, מבואר דאם היה הכשר אוכלין
גמור היה מודה דאסור וכדעתו בתשובה
ח"ד הארכת קצת בזה כאשר ראיתי בספר
שחשב להתיר לגמרי מכה בפטיש באוכלין
שדמה שכל המקור לזה הוא מהא (שבת
קמה, ב, במשנה) דקוליס האיספנין לדעת
הלבוש, ומאשר השיגו שם על הלבוש שאין
הפירוש כן על כן רצה להתיר לגמרי אך
באמת המקור לזה הוא מהירושלמי ופוסקים
הנ"ל, גם אם נאמר גבי קוליס האיספנין דלא
כהלבוש, וכן תפסו להלכה הפמ"ג והמנחת
חינוך (מלאכת אופה אות ז') והאמרי בינה
קבע בה מסמורות, והקשו האמרי בינה
והמנחת חינוך דאם כן מבשל בחמי טבריא
יתחייב על כל פנים משום מכה בפטיש
ותירצו על פי דברי רש"י דף ע"ד, ב, (ד"ה
תנור וכו') דמכה בפטיש אינו שייך בחבית
שנגמרת מאליה בתנור והכי נמי דכותיה.

ולעניות דעתי עוד יש לפרש דכמו לענין
בישול פטור בחמי טבריא שאין
דרך בישול בכך כן ענין מכה בפטיש שאין
דרך המלאכה בכך וכן במבשל בחמה,
והרווחנו בזה משום דלא כולי עלמא
מסכימים לדברי רש"י הנ"ל. והקשו על דברי
רש"י דבפ"ד דביצה (ל"ד, א) איתא הכא
בקדרה חדשה ומשום לבון רעפים נגעו בה,
וכתב הרא"ש (שם פ"ד סי' ט"ו) דהיינו
משום חיסום ואיכא חיוב משום מכה בפטיש
עכ"ל. הרי אף דנעשית מאליה חייב משום
מכה בפטיש ונשאר בצריך עיון, ובאמת
הרמב"ם (הל' יו"ט פ"ג הי"א) מפרש הא
דביצה משום מבשל, וכן איתא בירושלמי

(שבת פ"ז ה"ב) מאן דשחין חסף חייב
משום מבשל, וא"כ גם רש"י יפרש כן,
ולהרא"ש נמי לא תקשי דהוא לית ליה הך
כללא דרש"י ויפרש הא דעביד חביתא
כפירוש רבינו חננאל או כפירוש הערוך עיין
שם וכיו"ב, וכתב הפני יהושע דאסור למזוג
יין במים גם חמין לתוך צונן, ואע"ג דלא
שייך בישול אסור משום דהוי גמר מלאכה
והקשה האמרי בינה דאם כן גם צונן בצונן
יהיה אסור, ונראה סברת הפני יהושע דלא
אסור רק בחמין שצריך דקדוק גדול מה
שאיין כן בצונן שמחזיר את המותר אין
במזיגתו סרך מלאכה. ומכל מקום העיקר
נראה לדינא דגם בחמין מותר היכא דאין שם
משום בישול, ושם באמרי בינה בהשמטה
נסתפק לענין עשית מי סאדע (דהיינו
שזורקים מין מלח סאדע לתוך מים חמוצים
ועל ידי זה מעלה רתיחה ומפיג חמיצותו
ושותין אותו) וכתב שם לאסור משום מכה
בפטיש, ולכאורה היה נראה לענית דעתי
פשוט להיתר כי אינו רק כמערב חומץ חזק
אור יין שרף חזק במים שאין נראה לאסור
משום מכה בפטיש שאין כאן דבר חדש
שיהיה נקרא מלאכה, והוא כמו הנותן מלח
במאכל צונן, הגם דבלא זה לא היה ראוי
לאכילה. ומה שיש שחששו משום מבשל
ודאי ליתא שאינו רק מעלה קצף ורתיחה
(שוים) כמו המערה שכר ויין שאמפאני וכן
המנהג פשוט להיתר בחוץ לארץ.

→ **אולם** שמעתי כי גאון הדור מוהרי"ל
דיסקין זצ"ל הורה בה לאיסור (וכן
דעת האמרי בינה הנ"ל) ונראה סברתו דלא
דמי למזיגת חומץ או מלח ששם אין נעשה
שום דבר חדש רק שעל ידי המזיגה מחליש
כה החריפות, מה שאין כן בענין הסאדע
פנים חדשות באו לכאן והיא הרכבה חימית

נביאור הדבר כי יש הרכבה שכונית והרכבה מזגית דרך משל כאשר תערב תול עם קמח אינה רק הרכבה שכונית שכל אחד עומד בפני עצמו, וכן כשתערב צוקר או מלח במים הוא הרכבה שכונית שכל אחד לא נשתנה ממה שהיה ואם תציג המים על האש יפרדו המים וילכו עם הקיטור והמלח והצוקר ישאר בפני עצמו, ועל דרך זה אם תערב שפירט (הוא יין שרף חזק) עם מים יכולים בנקל להפרידם על ידי כלים המיוחדים לכך כיו"ב]. מה שאין כן כשתעשה מיין או מצוקר יין שרף לא תוכל להפכו לעשותו כמו שהיה מקודם זה נקרא הרכבה חמיית ואסור משום מוליד, ועיין במה שכתב הט"ז (באו"ח) סוף סימן שכ"א (ס"ק יב) שאסור לשפוך יין לחומץ שיתהוה מהיין חומץ ואם יעשה במדה הדרושה לא יורגש מאומה טעם המלח הדק הנקרא סאדע על כן יש לאסור משום מכה בפטיש ועוד דהוי ככובש כבשים, ואין להתיר משום שאינו מתקיים אם יניחוהו בלתי סתום ומוגף, דענין מוליד הוא גם בדבר שאינו להתקיים.

← **וראיתי** בספר אחד שהביא ראייה לענין מכה בפטיש מהא דאמרינן (שבת קמ"ו, ב) האי טרפא דאסא אסור (להניחו בנקב החבית שיזוב היין דרך שם) גזירה שמא יקטום (פירש רש"י (ד"ה שמא יקטום) וכיון דקטמיה הוה ליה מתקן כלי) ואע"פ שהעלה הוה משליכו לאתר שעה שמע מיניה דגם מה שאינו להתקיים חייב, ועוד דעל כל פנים מדרבנן בכל ענין אסור כמו כתב שאין מתקיים וכן ענין מוליד הוא ג"כ גם בדבר שאין מתקיים, דהא אפילו לעשן את הפירות רצו לאסור משום מוליד ריחא אי לאו משום דלאכשורי אוכלא קא מיכווין וזה הותר

כיו"ט אבל זולת זה אסור, וכן כתבו הט"ז (ס"ק ח) והמ"א (או"ח) (ס"ק יא) סוף סימן תקי"א דאסור ליתן דבר המריח לתוך המים שנוטלין מהם הכהנים, והט"ז כתב שאפילו נתנו מעי"ט אסור שביו"ט מולידין ריח על ידי הכהנים. הרי דגם שאין מתקיים כמים הנגרים ארצה מכל מקום אסור משום מוליד. וכן ראייה מהא (ביצה לג, א, במשנה) דאין מוציאין את האש מן האבנים ואפילו אין מדליק שום דבר והתעיף עיניך בו ואיננו, ואפילו הכי יש בה משום מוליד.

→ **וכבוד** הרה"ג מוה"ר צבי פסח פראנק נ"י השיב לי על זה מה שכבודו נותן טעם לשבח לאסור עשית מי סאדע בשבת משום דהוי הרכבה חמיית ופנים חדשות באו לכאן לענית דעתי אין בו דין חלוקה מהא דמערבין מלח או סוקר במים ומזיגת י"ש. ונחזי אנן איזה חשש מלאכה יש כאן אף אם נאמר דהוי הרכבה חמיית ואין לאסור רק משום בורא ומוליד יסוד חומץ הפחמי שמתפרק מהסאדע ומשום זה משתנה טעם המים הרי זה כשאר תערובות ורק בזה יש לעיין משום מכה בפטיש וגם בזה יש לומר דבאופן זה שאינו מתקיים כלל התעיף עיניך בו ואיננו אין זה סוג מכה בפטיש. ומה שכתב לאסור מדרבנן כמו כתב שאינו מתקיים אינו דומה למידי דאכילה שהתירו לגמרי כשהוא לאכול לאלתר כמבואר גבי בורר, וכן החותך ירק דק דק דהוי מלאכת טחינה גמורה עם כל זה לאוכלו תיכף אמרינן דאין זה מלאכה ויליף לה הרשב"א מדין בורר, ואם יצאו הדברים מפי הגאון מבריסק אולי נתכוין על העושים בצלוחיות מגופות באופן שיעמדו ימים רבים בזה יש לדמות למכה בפטיש, ועל כל פנים אם המים אינם חריפים הרבה גם טרם יתן הסאדע

לתוכן או שמעריבים שם באופן שבלאו הכי רא משום טעם לאסור עכ" אנחנו שמענו בפירוש ע הורה לאיסור אף בצג אחד מתלמידיו שבזכו נטריא בזה והוא מעין חדש, וכבר ביארנו ה למערב מלח בתבשיל ו הדבר

העולה מזה מלאכת כ באוכלין אם הו דבר חדש וכאינו מח בפטיש כמו שכתב בתי וגם משום מוליד, אב להפיג חריפותו או להז כאן מכה בפטיש וכמ דלא כהלבוש מה שאי בחמין שמשתנה ממה שמפרש משום מכה הפוסקים פירשו משום פקיעי עמיר ולפספס קנה, א) אין שם שינוי נאסר משום מכה בפט מה שפקקו האח

(שייך לסי' א' לע ד. וכבוד הרב הגאו פראנק הי"ו כשרז השיב לי בזה הלשון הוי בנין לענין שבת, ד להעיר מהא דאמרינן ג (ה"א) כל שבעת ימי מעמיד את המשכן ו בשבת, אך הקרבן הע לא היה מפרק, ואין לו דחי שבת דהא אמרינן

דאין בנין המקדש דחי שבת, אלא נראה מזה דבנין לשעה לא הוי בכלל בנין. וכעת ראיתי בתתם סופר שהעיר בענין זה מההוא דגמ' מו"ק ט' (א) מדלא משני דאיכא למיפרך בנין ביהמ"ק יוכיח דלא דחי אפילו יו"ט, וכימי המילואים דחי אפילו שבת וכו' ע"כ. ולענין דעתי יש לדון בסגנון ראיתו דהא התם יליף בק"ו חנוך המקדש מחנוך המשכן ואיך שייך למיפרך דמצינו קולא במקדש יותר מבמשכן בענין דחית שבת. הא בדין זה באמת שניהם שוין. ועיין תוס' ריש עירובין (ב, א) ד"ה (אשכחן) משכן דאיקרי מקדש ונראה משם שאינו דוחה את השבת. וכן במכילתא ריש ויקהל דרשינן מקרא דאין מלאכת המשכן דוחה שבת. ואי דמילואים שאני א"כ זה גופא הוה ליה למילף. מק"ו מקדש ממשכן אם הוי שייך במקדש דבר זה וכמו דיליף לענין הקרבן. ולפלא שלא הוכיח בפשוטו וכמו שכתבתי, אמנם יש לומר לענין נידון דידן דכיון דהקימו על מנת לסתור ביומו שאני, דלא הוי בנין כלל, וכמו שפסקו בשו"ע (באו"ח) סוף סימן רנ"ט (ס"ז) לענין סתימת דף התנור עיין שם עכ"ל:

והנה למאן דאמר דבנין לשעה הוי בנין נראה דאפילו לסתור ביומו הוא כן וכמו שכתב הישועות יעקב מהא דמגבן לענין יו"ט, וכן הוא דעת הנודע ביהודד לענין פערעסאל ריש בה חיוב סקילה הגב שהוא לשעה, ומה שפסקו (בשו"ע או"ח) סוף סימן רנ"ט (ס"ז) להתיר סתימת התנור שם טעמא אחרנא הוא כמו שכתבנו לקמן בשם ביאורי הגר"א דלא מקרי סתימת בנין רק פתיחת פתח העשויה מכבר ואין בה אלא איסור דרבנן וכשאינה להתקיים גם איסורא ליכא, (אמנם דעת הכלכלת שבת דבעשוי

לתוכן או שמערכים שם יין בתחלה להמתיק באופן שבלאו הכי ראוי לשתיה אין בזה משום טעם לאסור עכ"ל הגאון הנ"ל, והנה אנתנו שמענו בפירוש שהגאון מבריסק זצ"ל הורה לאיסור אף בצלוחית מגולה, ואמר אחד מתלמידיו שבזכרוננו קצת מהשקלא וטריא בזה והוא מעין דברינו שמוליד יסוד חדש, וכבר ביארנו היטב דלא דמי כלל למערב מלח בתבשיל ואין צריך לנו לכפול הדברים.

העולה מזה מלאכת מכה בפטיש שייך גם באוכלין אם הוא מתקן גמור ועושה דבר חדש ובאינו מתקיים יש ג"כ מכה בפטיש כמו שכתב בתשובות הרשב"א ת"ד וגם משום מוליד, אבל למוזג דבר חריף להפיג חריפותו או להדיח המליח בצונן אין כאן מכה בפטיש וכמו שכתבו האחרונים דלא כהלכוש מה שאין כן להדיח המליח בחמין שמשתנה ממה שהיה על כן יש מי שמפרש משום מכה בפטיש אך רוב הפוסקים פירשו משום מבשל אמנם להתיר פקיעי עמיד ולפספס את הזירין (גמ' שבת קנה, א) אין שם שינוי בהאוכלין על כן לא נאסר משום מכה בפטיש. ובזה נתישב כל מה שפקקו האחרונים בענין זה.

(שייך לסי' א' לענין בנין לשעה)

ד. וכבוד הרב הגאון מורינו פסח צבי פראנק הי"ו כשראה מקצת דברי בזה השיב לי בזה הלשון לענין בנין לשעה אי הוי בנין לענין שבת, זה מימים אשר אמרתי להעיר מהא דאמרינן בירושלמי פ"ק דיומא (ה"א) כל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד את המשכן ומפרקו. והיאך עשה בשבת, אך הקרבן העדה שם כתב דבשבת לא היה מפרק, ואין לומר דכיון דהוי לצורך דחי שבת דהא אמרינן (בגמ' יבמות ו' א)

וכן כתבו הט"ז (ס"ק יא) סוף בר המריח לתוך ים, והט"ז כתב שביו"ט מולידין: ם שאין מתקיים קום אסור משום ז' לג, א, במשנה) האבנים ואפילו תעיף עיניך בו: משום מוליד.

פסח פראנק נ"י זה שכבודו נותן מי סאדע בשבת פנים חדשות באו דין חלוקה מהא זים ומזיגת י"ש. ז יש כאן אף אם ואין לאסור רק חומץ הפחמי זה משתנה טעם ברת ורק בזה יש גם בזה יש לומר: לל התעיף עיניך זה בפטיש. ומה מו כתב שאינו דאכילה שהתירו חר כמבואר גבי דק דהוי מלאכת ז' לאוכלו תיכף ז' ליה לה הרשב"א בדים מפי הגאון עושים בצלוחיות ים רבים בזה יש ז' פנים אם המים זרם יתן הסאדע

10

Blum, Amram ben Isaac Jacob, 1834-1907

ספר

שאלות ותשובות

בית שערים

חלק אורח חיים

מאת הגאון האדיר, שר התורה, מאור הגולה

רבינו **עמרם בלום** זצוקלה"ה

שרת בקודש בק"ק אלמאשד, מאדע, הוסט וכסוף ימיו בק"ק ב' אויפאלו, ושם מנו"כ

נדפס כעת פעם שלישית בתכלית ההידור והיופי

בהוספת חלק שלישי מכתבי יד - ומבוא לתולדות המחבר

ועליהם נוספו

הערות והגהות על ספר בית שערים מכמה גדולים

קונטרס משנת העמרמי

מאת כ"ק מרן הגאון

רבי **מנשה הקמן** שליט"א

גאב"ד אונגוואר ור"י בית שערים, בעל "המשנה הלכות"

נכד רבינו המחבר

ועוד הוספות רבות כמבואר מעבר לרף

76 ועתה

ולא עוד אלא כיון דיש מיני אוכלין דסיק צרו עיבור מהים כמו חלזני רק שאין כאכלי ונחמה איסור שבהן צפיר י"ל דגם צמסקי סייק עיבור מדרבנן אלו אוכלין דסיק צרו עיבור מהים:

ואולי י"ל בחומץ חזק דנצואר ציננא פ"א דפטרור אס עתמו ציננא מאס דאינו רחוי לשתיה ועיין צטור וצ"י ק"י הרי"ב אי"כ סייק צרו עיבור מהים ואף דרלוי לשתיה עיי' מצינא כיון דלא נשתיה ציננא לא מקרי משקה ועיי' טעונות כ"ב בני מרל"ן כיון דלא ציננא חלי' ל"י אינסי לא מקרי אכילה והי"כ לא מקרי שחי' דיעאל צ"י אין עיבור צאוכלי ולפי' ל"ק מה שהקי מעלתו משנת קליט דההם כיון דרלוי לשתיה סייק צ"י אין עיבור אבל בחומץ דאינו רחוי לשתיה ל"ש אין עיבור צאוכלי ואסור משום מענד:

אבל לפעמי' ומקומו הוא מוכרע דנדבר לגיל ל"ש עיבור שהרי צדיקתא שבינו אין עשיית מי ונלה מרוב"י לתת לתוך הכבשי' וכי' וכן הוא לשון הטור וש"ע ק"י שכיח ומשמע דוקא לתת לתוך הכבשים אסור אבל שלא לתוך הכבשי' קרי ועיי' פנ"ג ס"ס שאש"א חו"ד ר' ונמ"א' הא הו' עיבור צוים חכמים דנדבר לגיל ל"ש עיבור וכן טעמו ולשון רש"י ד"ה והלא שכי' מפני שהוא כמענד מחזק את האוכל הקבץ להוכי' כדי שיהקיים וטעמו צוים שהוא לגיל ל"ש משום מענד: **אלא** דבאמת אין ראי' וזה דגלגול ל"ש מענד אלא משום דל"ש מענד אלא אם פועל צוה שיהקיים ימים רבים ולא יפקד כמיש ח"י הרי"ן ואש"י אם פועל שיוכל להקיים ימים רבים ולא יפקד מימי אם אינו עולה לקיום רק ללרצק טעמו לא סייק צ"י עיבור כמיש תיזייט אבל צוים ל"ש שטוחן צו ונלה כדי שיהקיים המים ימים רבים ולכן ל"ש צ"י עיבור:

אנני טרם אהלה לדבר אשעטע צדיקו הנעוים ראשית דבר הנה על הווי' אריה ק"י שכיח קריג טעוים המהצד אסור למלוח החיכות לון ר' א' ה' ביחד מפני שגראה ככובס כבש"י והכובס אסור מפני שהוא כמבשל וכי' טרי' רש"י לא כהן טעם זה אלא טע"י הנהלה כמקשי' וחי' היקון וטעם זה הוא ורמזים וי"ל ללמוד מה דין חדש דאסור לטשקן בשנת יין או שאר משקי' לתוך כלי שיט צו חומץ כדי שגם זה יהי' חומץ אחי"כ דהו' ככובס כבשים דהא מחבין שזה המעט שסופך טס יהי' ככובס ויהמזין עיי' וצייקו יפלא דמשמע שלא העליז דין זה רק לטעם הרמזים ולא לרש"י חס לרי"ך וע"ס. עוד התפלא שדין זה הוא גנד משנה ערובה בשנת קליט נוחים מים עיג הטמרים כשגיל שיללו וטהי' הרמזים צ"י הט"י וטחנים מים עיג טמרים שגטאלרו צחציות וקולט"י המים טעם היין ונולי"א אהם בשנת וטהי' אהם ואין צוה נאמס צור"י וכי' וככבס הנוארי' טס צ"י א' וחי' ונלחת' כן גם צ"י רין טס הביח רק פ"י זה בשם רבינו יאכהן עיי' וי"ל מים מההפסי' ליון או יין מההפס' לחומץ. וגם קשה ל"י מועט"י בכל יום ויין אסור למזין יין או חומץ צוים. ולכן חילק מחילה בין מעט דוניהו ובין היבס דאסור כמו דמחלק"י צ"י מלה שאינן ע"י בין מעט למרוב"י ולא הידרא ל"י. לכן חייב דל"ש משום מענד רק דבדר גוש ולא דבדר לגיל אבל מנבל סייק גם דבדר לגיל ולכן כבס עוי' דינו רק לרמזים משום מנבל ולא לרש"י משום מענד ופ"י הרע"צ ונארי' הכיל הוא לשיטת רש"י ולרמזים בזהו זה אסור רק לרמזים ס"ל כפי' האחר טעמיהו ונארי' טס. ולפי' לדעת רש"י מותר אש"י ישראל לטשקן ציגיית הכיל דאין בלגול משום מענד ולרמזים דהו' משום מנבל עכ"פ אינו חולדות האור ואין כאן ציטול רק מדרבנן וכי' דלישראל אסור אבל עיי' ככ"י הו' שבות דשבות ושרי צנוקס פסידא עכ"מ:

ודגה בגוף הדבר דפשיטא ל"י דאין דבדר לגיל משום מענד אינו נצד הרבה לפומ"ש שביארתי בשתו' א' להל' שנת ס"י ק"י"א דפעולת הציטול ופעולת העיבור אחת הם לפומ"ש הרמזים פ"י דשנת סוף היו כללו טל דבר בין שרפה גוף קשה צאט או שיקשה גוף רך הי' חייב משום מנבל עיי"ש ואי"כ פעולת הציטול הוא לרפות גוף קשה ולהקשות גוף רך וכן פעולת העיבור כי' רש"י בשנת קיח עיג ד"ה אין מולחי' שהמולח מענדן ונעט"י קשים וטוי"ס ק"י שכיח קפיו כי' וי"ל שהם דומים ללגון פ"י הנהלה מרכז הקפ"י שיט צהו מולד קליפתו ורונה לעיבור עיי' ואי"כ גם העיבור מרכז גוף קשה ונוקשה גוף רך וסוכתהי' כן מרצ"י רי"ן צינ"י עיג עיג ולפי' כיון דהציטול פועל גם דבדר לגיל ואדרבה דבדר קשה אין ציטול אחר ציטול ובלגול אס נלענן י"כ ציטול אחר ציטול לכמה פ"י עיי' ק"י עיי"ה הי' העיבור פועל צו ואי"כ סייק צ"י מענד. והא דאמר רבא בשנת עיה אין עיבור צאוכלין היי"ו משום דנדבר שמומר לאכילה ל"ש עיבור אף טעונת פעולת העיבור ומסויה כי' צ"י דקניא נחמה כי' דקרנן תמידי ומוסף דשנת כיון שהי' כליל ואינו כאכל דלא כעיבור צאוכלין דמי מאחר שאינו כאכל עיי' ועיין צדין

ואולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש לפומ"ש הראש"י שנתה מיג ומשמע דבישרא דתירא לא ציטול צכלי דלאון ומותר לתת צער די לתוך כלי ראשון שהעניבורה מעל האור וניהו אס מליח יקן הוא אפשר דאסור הוא ומומר להבשיל כראמר לגיל וכי' ועיין עוי"ס ק"י עיי"ה סקיי"ג ושרי קי"ל צילה ל"י א' ונציח אס האור וכי' וחי' כהן אס המים וחי' כהן צחוכו תכלין וחי' וגיגס כולן חייבין ועיי' טס צדיק"י

שהוא כנוצטל וכן צנו מלה נתי' ספיר גזרינן כיון דאם כיצט דניס
בנורייק הי' איקור דלורייחא וחי' :

ובדברינו אלה יבא על כהן דברי הנהגה צקי' סביא דבטעי' ז' כהן אין עושין מי מלה הרבה צידה לתת לתוך הכבשים אקוס דרנוי לעיבוד והוא כפירטי' והרעיצ' ובטעי' ג' גבי איקור מליחת לטון כבש מפסי שנראה כבוצט כבשים והכוצט אקור מפסי שהוא כנוצטל וזה כדעת הרמב"ם והוא פלג לנהא פיינה חת טעמו. ולפי הכיל חי'ש דהנהגה הכריע' דאין עיבוד צאוכלין ונהיית וחי'כ צלטון דלחי' עיבוד צאמת כמו כוצט כבשים טיט עיבוד חלל דאין עיבוד צאוכלין ואקור עיב' מדרצקן חלל דנראה כבוצט כבשים טיט צהא איקור מדרצקן וחי'כ הי' גולגמי וזל גורי' ולכן כ' טעם הרמב"ם דבוצט כבשים הי' כנוצטל ואקור מהי' וספיר גזרינן מליחת לטון חטו כבשים חלל בטעי' ז' צנוי מלה דנקט לתוך הכבשים כליטענה דרבייחא ואין איקור חלל נשום סכוצט צאמת חלל העשתי' אין איקור נשום שיחשד'הו' כדי לכבוצט או כדי לצטל. ודלח כרמזים ורטי' ורעיצ' וחי'כ כבשים טאין מנצלי' אחר הכנישה אין כחן איקור נשום ונצטל לכן כחן טעם משום דרנוי לעיבוד וחי' דעיבוד חולכי' הוא רק מדרצקן מה צכך הא כיון שחוקן לתוך הכבשים הרי הוא מעבד צאמת ואקור מדרצקן :

ומה שהביא מועלמו רחי' דאין עיבוד נמשקי' דמשי' אין עיבוד חלל בעורו וכהי' דמדרצקן י' עיבוד צאוכלין היינו רק דדבר גוט דומי' דמלכא דלורייחא בעור שהוא דבר גוט ולא דבר ללול. קשה עני' להכריע עממי' צה' כי חי'גי יודע לגדור גדר המלכא מה טלח גדרו חמתי' שהרי אנרי' נצטעם עי' עי' טקי' חנה' דידן ציטול סוממי' דהוי' צמטיק וקנען אופס דלי'ש כלל צמלכא נשקן וצמי' חנה' קידורה דמה נקט ופירטי' ואופס צמקוס ציטול סוממי' הוא דהוא ציטול דמה ועי' דרעיצ' טס ואף דקנע' ציטול דבר ללול ופה חי'נו אופס דבר ללול וכמה דניח' :

אבל מה שהביא רחי' נצטעם קלי'טו מפי' טבי סנרעיצ' והוא פי' רחאון צממי' דלי'ש דבר ללול משום מעבד ולא קיל כרמזים דסיק' צבוצט כבשים נשום מנצטל. ולפעמי' דאין רחי' הוא כלל דעי' צנוי' קי' סביא סקיה סכחצ' דצאלו אין העטעם משום דרנוי לעיבוד כי אין המלה נשמה חת עי'טעם טל חלו כמו שהוא נשמה חת חלנין וסאך דבר טעם שהוא חריף או נרי חלל חי'נו חלל ליתן טעם צהא עי'ש ונחאר דלי'ש נשום עיבוד חלל חס מהפך טנעו חלל צמתי' טעם חפי' טל מלה שאינו מהפך טנעו ליכא משום מעבד :

וזו כדאם כונת גמי' סקיה סכחצ' ולי' הטעם טאין המלה מועיל להם כיכ וכו' וחי' נגמי' גבי לטון דהי' דאין המלה מועיל לו שרי צמטי'ס תונה הא צמי' לא שרי חלל הי'י דמקלקל ונגי'א ממיר חפי' חי'נו ומקלקל חלל שאינו אסוקן ודחוק צהא ולפעמי' כונת גמי' טאין המלה מועיל להם שאינו מהפך טנעם וחי'כ ליה כלל מלכא עיבוד וכטי'ס עוי' חלל שהוא חמור דגם צמתי' מלה טעם צהא י' טעם משום עיבוד חמפי' שאינו מהפך טנעם לנה הי'א רחי' נגמי' דחמור רי'כ דהוי' מלה סוגל' משום דמפסיד ל'י דחמור שמואל סוגל' חורפא מעלי' וחי' כימא דצמתי' המלה טעם צו חמפי' שאינו מהפך טנעו הי' מלכא עיבוד חמפי' כהי' דהוי' ומקלקל חלל צצנה כיון דמלכא נחשבת אקרה חורה וכיון טיט חיקון פירחא שהוא מוכין להיות צו טעם מלה ספיר חטוב מלכא נחשבת כוטי' חוקי' חולין ח' דיה מוסר עי'ש אנגי'א דלח מקרי' ומלכא עיבוד כלל חלל חס מהפך טנעו ולכן הי' קיל לרי'כ כיון דמפסיד ל'י ליכא מלכא עיבוד כלל חף שהמלה כוחן צו טעם דאין זה ומלכא עיבוד ועיקר המלכא סכוח מעבד טנעו הוא קלקול גמור ואין צו חיקון כלל ומה דחיה צ' חיקון פורטי' טיט צו טעם מלה ז'ח חיקון צמלכא עיבוד עממה ועי' דרטי' ציק ליד עי' דיה צלריך לכלבו וכיון דמוכח דמלכא עיבוד הוא רק צמחפך טנעו חי'כ צהי' דאין המלה מועיל להם להפך טנעו חי'נו דומה כלל למעבד חף שאינו ומקלקל וטרי' :

וגרמא טלחה נחכווין רטי' צצנה קיה עי' טבי' אין מולחין לטון וזילא ג' ודי חסיכה יחר' שהמלה מעבדין ומנטי' קשים דהיינו שמהפך טנעו והוי' חיקון פי' דהאי גופא טנעמי' קטי' ומהפך טנעו הי' חיקון ולכן אקור כיון שעלם מלכא עיבוד הי' חיקון ומחי'כ חלו לא הי' חיקון רק מלך טעם מלה טבי' ועלם מלכא עמהפך טנעו הי' קלקול טרי' וחי' :

חי'צ צמנער עיי' חלין כיה ויחיק צכקף מעבד וכן לענין יין נקך עיי' יוד קי' קבי' קיי'א ודחי' אקור ליחמו עי'ב סמרי' הי' משום דהוי' כמעבד וחי' נשום דהוי' כנוצטל. ולפי' גם הרמב"ם יוכל לקבוע טס כפי' הרעיצ' ונחרי' חלל דגם מנצטל ליש חלל כמחפך טנעו וכמסיל שמקפי' חת הרפה ומרפס חת הקשה חלל טס שאינו מקבל רק טעם יין שרי ואין צו משום מוחי' כנוצטל ואין כחן מחלוקת :

ולפי' הכיל קטי' לי בי'כ חמחי' לא אקור טרוי' לשפך. משקי' לכלי' חומץ צצנת סיחמץ משה דאמרי'ן צבילה כי' כחופא ככא אקרי'א צרי'ע אקור משום דמולי'ד ריחא וספק כן רמי'א צקי' הקיי'א והי' לאקרי' משום דקמולי'ד ריחא כדאמרי'ן צנלמא ריחא חלל. חלל דבה' יל' למי'ץ מגי'א טס קטי' דמטי'ה ומוחר לפזר מי'י צממי' על גחלי' כדי ליתן ריח טוב צפירות למחוקן לאכילה וליכא משום חולידו ריחא טאין כוכחו להולי'ד ריח רק להכסיר אוכלין כמו צמרי' קלולי' חמורי' ועיי' טוי' טס סקיה נטס רטי'ל וחי'כ כיון דקיי'ל כדצ' צי' לוי' ועיי' קיו עי'ב דריחי' חלל ונעמלא חמורא חמורא עיי' צחי'ס קי' יוד וקי' ערי'ב חי'כ חי'נו מכוין להולי'ד ריחא רק להכסיר אוכל ולכן טרי' ספיר :

אבל אחי' קטי' לי למה טעם רטי' טס צבילה דאקור מדרצקן טהנולי'ד דבר חרש קרוב טהו' לעושם מלכא חרש חי'כ וחי' מולי'ד ריח חרש או מולי'ד טעם חרש וכיון דבחומץ מלי'ד טעם חרש ומחפך טנעו ליחסך ואף דקיי'ל צחי'ס קי' סכי'ד קיד כרי' צצנת קרי'א דרוי' אוכלא משוי'ן עי'ש היינו דוחא כשהאכול הוא צנוטס כמו טס צצנת טמחי' סקי' עמיר לפני צהמה שרק חוקי' נחיקויו חלל חולידו טעם חרש ודחי' אקור וכעין זה (ומלך מגי'א צקי' חקיי'א קקיי'א דאעי'ב דמוחר למלול עשני' צצנת כוטי' קי' סבי' סיה משום דריחא מי'חא חי'חא ואוקופי' הוא דקוטי'ק מי'י אקור ליתן טעמי' על צנד שמרי' ככר טרי'ס יוחר דטאכי' חסם שהרי'ס הוא טס רק שמוטי'ק צמלי'תו טי'חא ריח ומחי'כ צבנד דמי'ו ומוטי'ק ריח חרש והי' צמתי' סקי' עמיר חולל הוא טס חלל צמתי'תו נטי'ו אותו רחי' לנשמה חלל כחן מוטי'ק טעם חרש ואקור ועיי' טרוי' רטי' חקיי' גבי חולת' חס צרי'טו צדעת הרמב"ם טלח חסי'ה חורה וחי' חלל לתוך נשם שהוא ככר צנוטס חלל שאינו רחי' לאכול צלי' חתיקון כמו ציטול וחפי' חלל להמלי'א ולהולי'ד טיה' חוי'כ דהיינו י'ש נחלין לא חסי'ה החורה עיי'טו והי' צמטי' עמיר מחוקן מה טיט ככר צנוטס חלל צהא מולי'ד טעם חרש ואף דחי'נו י'ש נחלין מי'י גם הרין חי'נו טווה רק הגמי' דריון אקרי'א הי'ל' :

וגי'ל כדצ' ישרה דחי' אי כימא דמחמיל מלכא צצנת והוא נגמרה נחיליו צחול חי'צ ועיי' סמי' קי' פתיחה כוללת מהי' טנת דהוי' כאלו אגמרי' צידס צהאי' סעמחא וכמי'ס נמי' ציק כי' דנהי'טו הי' סהחיל צמלכא צעי'ס והיא נגמרת נחיליו צצנת טרי' מי'ו היינו דוחא צמלכא חלל צמולי'ד ריחא אין איקור חלל חס הרי'ס כולד ציוטי' או צצנת וכן צמולי'ד טעם חרש אין איקור חלל צמחי' חלל חס הרי'ס או הטעם חרש חי'נו כולד חלל צמול' חמפי' סטולד עיי' ומעטה שמשעה צצנת וי'וטי' אין איקור צהא כיון שאינו מולי'ד צצנת ולפי' חיש דמעטעם סכחצ' טרוי' דהוי' ככוצט כבשי' דהוא כנוצטל אקור חפי' נחמון אחי'כ צמול' חלל מעטעם מולי'ד ריחא או טעמא חי'נו אקור צמחי' חלל חס כולד הטעם או הרי'ס צצנת ואי'ס. ולפי' צינון דיון סנעמס חומץ צצנת אקור מעטעם מולי'ד טעם חרש ככיל' :

ועוד נראה לאקור לשפך עיי' ישראל סחרי' סערוצות חזה ממי'ס וחומץ וספירי'טוס שהוא צביגתי' אחרת וממסקה חזה טוטל וסופך צביגתי' טצי' נעמס חומץ חי'ט רחי' לשחי' והוי' מוקל'ה ואקור לטולטלו ועיי' צמגי'א קי' סבי'א סקי' והטוי' והרי'טו סיק ארי'ס קי' קלי'ה חמכס טס פלפל רק צמפך מי'ס וספירי'טוס או חומץ שהוא רחי' לשחי' או ליחמו על האוכל והוא דבר הי'טל רק מלך שהוא ללוך דבר שאינו כי'טל חלל כחן סהערוצות חזה גופא הוא מוקל'ה דבר שאינו כי'טל ודחי' אקור עיי' ישראל :

ומה שדקדק על טרוי' חמחי' לא סהחיל דיו' רק לעטעם הרמב"ם ולח לרטי' משום מעבד. חמחי' חלל לא מלי'טו דסיק' מעבד רק צמלה ולא צמחץ עיי' טנת עיה' עי'ב וצדאסוקי' חולין י'ד. וחפי' לפטי'ס לעיל דעי'בוד וציטול פועלי' פעולה אחת מי'י טרי' גם לענין כונת כנוצטל העלה השיק' קי' קי'ס חקיי' דאין חומץ טווה מלח דצלי' הי' כונת

ספר

שאלות ותשובות

ערזגת הבשם

חלק אורח חיים

והם שו"ת וחדושי הלכות מענינים הנוגעים
 לשלחן ערוך אורח חיים אשר השאיר אחריו
 ברכה הרב הגאון הצדיק המפורסם בכר קצוי
 ארץ בתורתו וצדקתו חסידותו ופרישותו מרן
 משה בן הרב הגדול הצדיק החריף עצום
 המפורסם בשם טוב מו"ה עמרם זצ"ל ר"ה
 גרינוואלד מו"ה משארנא שדי' אב"ד ור"מ בכו"ס
 הומנא, ובכו"ס הריינווארדיין ואח"כ בכו"ס
 חו"ס יצ"ו ושם חלקת מחוקה ספון.

ועתה יוצא לאור בס"ד מחדש עם הגהות והערות. מכן המחבר

הגה"צ מוה"ר לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל

אבדק"ק צעהלים יצ"ו

על ידי נכד המחבר

פנחס אלימלך גרינוואלד

בלא"א הגה"צ מוה"ר יקותיאל יהודה זצ"ל אבדק"ק יארע

בן הגה"ק המחבר זצוק"ל

שנת ה'תש"מ

ניו יארק

דקדוקי הכלים ועי"ש צפ"י וזה הפלגיה נשום דאמריהו
 לבצוה הוי כמעשה ע"ש, אי"כ ה"ה צקיום מלות עשה י"ל
 כצדא זו דכתיב דהמלוה מהקיימת צדצור מ"י כמעשה הוא
 כחצב דהא רחמנא קר"י מעשה דשומרה ונשיחה, וכי"צ
 כזה מקראות דכתיב זהו עש"י וקאי אכל מלות האמורות
 במורה [ועיין צ"י ס"י תק"ל מ"ש צ"ס הר"ש דלא מהכי
 תכאי בצוכה ע"ש, ועי" מ"ש זהו צנולה טופר]. ואפשר לומר
 דדאי תכאי צעלנא לא מהכי אצל כיון דאמריי מלות לריכות
 כוכה ורחמנא קפיד דצלא מתכוין לא חטיב מלות כלל, אי"כ
 היכא דמתכאי תכאי בצוכה עלמיה לא שייך לומר דלא תמי
 דיבור ומצטל מעשה כיון דאי לא מתכוין לא חטיב מעשה
 כלל ולא צעיק דומיא דתכאי צ"י גר וצ"י ראוון ח"י צק"ד:

סימן הסט

**לתרץ קושי' המג"א איך אנו אומרים בשבועות
 זמן מתן תורתנו.**

א במג"א ס"י תל"ד הקשה הא"ך אלו אומרים
 בשבועות זמן מתן תורתנו הלא קיימיל
 כר"י דאמר צ"י צקיון כיתנה תורה דהא קיימיל צ"יר"ד ק"י
 קל"ו דצ"י ט"ש עוכה ולדין שבועה לעולם צ"י סיון, ועי'
 צמ"י ט"ס טכחצ דעניקרו לק"י סלא חלה הכחוצ חג השבועות
 ציום מתן תורה אלא ציום כ"י לעומר, אלא טצזון הזה דצקיון
 צקציעי דירחא ולעולם ניסן מלא וחי"ר חקר נולא דהשלמת
 חמשים יום הם צ"י צקיון ע"כ אלו אומרים זמן מתן תורתנו
 עכ"ד ותירו"ו אינו מוצן דארצא כצ"כ דקו"ש המג"א קשיא
 עפי דודאי אי הוי הלי הכחוצ חג השבועות ציום מתן
 תורה הוי אי"ש כיון דאמר רחמנא לעשות שבועות ציום כ"י
 לכפירה ושבועות הלי' במתן תורה מוילא הוי אמרינן שפיר
 זמן מתן תורתנו אצל כיון דלאו הא צהא הלי' אי"כ כתי
 דענדין חג השבועות עפי טהוא כ"י לכפירה אצל תכתי
 איך אפשר לומר זמן מתן תורתנו כיון דקיי"ל צ"י צקיון
 יתנה תורה וקושי"ת המג"א כר"י מולק, והלכתי"ד צק"ד
 צ"סוב קושי"י זו ע"פ מה דאיתא בצ"ה דף פ"ו ת"ר צ"י
 צקיון יתנה תורה ר"ח צ"י צ"י אומר רצ"ה דכ"י צ"ה אלו
 לומר כי"י דכ"י צ"ה צ"ה יתנה תורה כ"י פלגי צקציע
 דירחא ר"י קצר צהר צ"ה צ"ה איקבע ירחא וצ"ה צ"ה לא
 אומר להו ולא מירי נשום חולשא דאורחא צתי צ"ה צ"ה א"ל
 ואחס תהיו לי מולכת כהנים בתלתא אומר להו מלות הגבלה
 צארצע עניד פרישה, ורצן קצרי צתי צ"ה צ"ה אקבע ירחא
 כ"י צ"ה עניד פרישה, וכר הקשה רש"י ט"ס צוקו"ו דהא
 מלות הגבלה כתיבא אחר וקדשתם היום ונחר שהיא מלות
 פרישה, ות"י דמ"י עכ"ל דמוקדם לכן כאמרה דהא כתיב
 צהך עליה טעלה צעליטי להטיב להקציה דצרי העם, הנה
 אכתי צ"ה א"יך צעב הענן וסיפא דקרא ויגד משה חת דצרי
 העם וכי מה דצרי העם י"ס כאן אלא מלות הגבלה כאמרה
 לו צו ציום ולקמן תכ"ה לה הכי ולערצ - אמרה לישראל
 ולמחרתו ציום ד' השכים ועלה והגיד שקיבלו עליהם מלות
 הגבלה ונאמרה לו מלות פרישה וקדשתם היום ונחר ע"כ
 ועדיין י"ס לתמוה דאי נשום הא תכתי אין הכרח דהא
 מוצארי צפירש"י ע"ה"ת צפוקו כ"ל ויגד משה חת דצרי
 העם השועה על דבר זה שמעתי מהם שרולים לשמוע מנך
 אינו דומה השמוע מפי שליח לשמוע מפי המלך רלוכנו
 לראות חת מלכנו ואי"כ תכתי י"ל צקדר הכתובים דעה
 שמוקדם מוקדם ומה שמאחר ונאמרה, מיהא כ"ל דמה שפ"י
 רש"י צמונש ה"ל תלי"ה צפלוהא דתכתי דהא צהר הכי
 כתיב ויאמר אל משה לך אל העם וקדשתם כ"י ופירש"י
 אי"כ שמוקדיון לדבר עומס לך אל העם משמע דהא נמוך

מן הקדום, ואי לאו דאמרו רלוכנו לשמוע מפי המלך לא הי'
 מן המלך לומר להם מלות פרישה, ועכ"ל מאן דמפרש
 קרא הכי ק"ל כר"י צ"ר אי"לני דצ"ק מותר צ"ה דצרי
 תורה אי"כ מוקבלין טוואה, אצל למ"ד צ"ק חסור דצ"ה
 אי"כ לפרש כן קרא כדפירש"י צמונש דאי"כ קש"י כ"ל,
 ולפ"י יתחא שפיר דהש"ס אול אליצא דהני תכתי דק"ל צ"ק
 חסור דצ"ה, ולר"י דהני תכתי קשיא מתי ויגד משה ועכ"ל
 דקאי מלות הגבלה וה"ש ש"י"ט דקו"י, ולפ"י למתי דק"ל
 צ"ק מותר צ"ה כר"י, כר"י"ת צ"ק ש"ס פ"ג דצ"ה ונאמרינן החס
 נהוג עלמא כר"י צ"ה צ"ה דצ"ה דצ"ה תורה אין מוקבלין טוואה
 שוב י"ל כפירש"י צמונש דהאי ויגד קאי חמה שאמרו רלוכנו
 לראות חת מלכנו ועי" ח"ל הש"י"ת אי"כ שמוקדיון לדבר
 עומס לך אל העם וקדשתם ח"כ שוב אי"כ למימר דלעולם
 צ"י אקבע ירחא וציום אי לא אומר להו ולא מירי נשום
 חולשי דאורחא וצ"י צ"ה אומר להו ואחס תהיו לי וצ"י
 צ"ה אומר להו מלות פרישה והדר מלות הגבלה, וכיון שכן
 אי"ש דאפילו למ"ד צ"י צקיון יתנה תורה כ"י י"ל דצ"י
 עניד פרישה וא"ש מנהגנו צק"ד והגם דלפירש"י ע"ה"ת איתא
 גם לפ"י ה"ל דויגד קאי חמה שאמרו רלוכנו לראות כ"י
 דקאי ציום הרציעי י"ל דרש"י קאומר הכי למ"ד צ"י עניד
 פרישה אצל למ"ד צ"י עניד פרישה אין הכרח וי"ל כ"ל
 ומתיישב שפיר מנהגנו צק"ד:

ב עוד נ"ר

צק"ד ע"פ דרך ה"ל דהא מוצא
 צ"ק ט"ס טכחצ דף פ"ו דתכ"י ויגד
 משה כ"י מה ח"ל הקציה למשה ומה הש"י משה לפ"י הגבורה
 כ"י מלות הגבלה דצ"י ר"י יוקי רצ"י אומר בתחלה פירש
 עושה דכתיב ויטב דברים שמועצין דעמו של אדם ולצ"ק
 פ"י מתן שכרה דכתיב ויגד דברים שמועצין דעמו של אדם
 כאמרה עי"ש ופירש"י נולא הא ד"ש הכרח ע"כ הכחוצ
 דמלות הגבלה כאמרה מוקדם היינו אליצא דר"י אצל לרצ"י
 דמוקדם לה להאי קרא להכ"ל אי"כ הכתובים כקדרן וכמונש
 וקיי"ל הלכה כרצ"י מוצא אי"כ כאמרה מלות פרישה קודם
 להגבלה כקדר מושמוע הכחוצ וצ"י י"ל שפיר דצ"י צ"ה
 אקבע ירחא וצ"י צ"י עניד פרישה וכתיישב מנהגנו שפיר
 חת כ"ל ככ"י מוצא צק"ד:

סימן ט"ז

ד שלוב"ט לכבוד הרצ"י המופלג מ"ה אצרהס גראהל כ"י
 צ"סוב עארן יע"ה:

מה ששאל צענדל דהוי צ"ה טלקח פרי אדומה ועשה צו
 נקב כ"י להעמיד צו כל להזכרה כשמוע ולווחו עלי'
 חכ"י ציהכ"כ טהוא חילול י"ע, ומעלה ד"מה טל"ן צו ט"ס
 איקור לפי מה דאיתא צמג"א ס"י תל"ח ס"ק ל"ג דצוקנא
 ופירות ליכא נשום גומא, ידע ע"כ דשפיר לווחו האכ"ס
 דצודאי י"ס צו חילול י"ע וחי"ן זה עכ"ן למ"ש הר"ן צ"ק
 דצ"ה דמירי דנוטל קנח מוחך השק או פירות מוחך חולד
 דצחול כה"ג אי"כ חיו"ב מ"ס חולדה דמורש חת ל"ש צחולין
 כ"כ צמחש"ק ט"ס צ"י ה"ל מ"ש"כ צ"ה צ"ה גומא צ"י
 עלמו וכמתו לחקן צ"ה קיבל לבר דלאו מ"ס חולדה דמורש
 קנח"צ"י ל"י ח"ל מ"ס חולדה דבונה חת שייך גם צחולין
 והר"י דהמנצן ח"י"ב מ"ס צ"ה ועי"ן הצלכות טבת ס"י ש"י
 קע"ף ו' המקצן דצ"ה ועשה מנחו עיגול או טנקצ תכ"ס
 והכ"ס הצל צ"ה ע"ד טנקצ"ו גוף אחד ה"ו חולדות מעומר
 ומצ"ה ט"ס צמג"א ס"ק י"ז דצ"ק תכ"ס ה"י ח"י"ב מ"ס
 צ"ה כ"י מנצן אי לאו דלא מקרי צ"ה ח"ל כשמוע
 ל"יפוחו ולהשוותו ע"ש וא"כ הרצ"י פשוט דכתיב שפיר ח"י"ב
 מ"ס צ"ה ח"י"ב: L

בעזרת השם יתברך

„אברהם יגיל יעקב ובניו ינוחו בו“

ספר

שאלות ותשובות יג"ל יעקב

על שלחן ערוך אורח חיים

אשר הכינו וגם חקרו הנשר הגדול הרב הגאון החסיד המקובל
צדיק ונקי חריף ובקי משנתו זך ונקי סיני ועוקר הרים מאיר
לארץ ולדורים המפורסם במדינות וערים

בקשית מוה"ר ר' חיים מרדכי יעקב גאטטליעב זצלה"ה

אביד ור"מ דקהל ספרדים במישקאלטץ יצ"ו ושם חלקת מחוקק סטון
ומלפנים בק"ק מייזאן, בארשא, אויבער ווישא, ריואווליא, והגליל יע"א
בעל מחבר ספר יג"ל יעקב על התורה ושרת על ד' חלקי שו"ע

יוצא לאור ע"י נכדי המחבר ה"ה הרה"ח המו"מ

מו"ה ר' מאיר צבי ומו"ה ר' אברהם ומו"ה ר' משה זאב שליט"א
בלא"א מו"ר הגה"צ מוה"ר יהודה גאטטליעב שליט"א ממלא מקום אביו
המחבר הגה"ק זצ"ל זי"ע, וכעת בברוקלין ניו-יארק יצ"ו.

פציה"ק ירושלים תוכבי"א

שנת תשכ"ד לפ"ק

ויג"ל יעקב את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן

יג"ל יעקב ישמח ישראל

תחת אמת לייעקב חסד ל"אברהם"

ודבריו לאחדים עם מש"כ בפרשת תרומה דו"ק בלשונו שם. והוא דמפרש רש"י הפי אליבא דר"י ולא כאבא שאלו, כבר אמר על זה בפי משכיל לדוד, הנדפס בחומש קאמארנא ז"ל, אבל לקי"מ שכן דרכו של רש"י ז"ל עפ"י רוב לפרש לפי פשטות לשון הפסוק הקרוב יותר לפשט העפ"י שאינו אליבא דהלכתא, כי על כסמוך הוא דרך דרש.

ובזה יובן ג"כ לשון הרמב"ם הכ"ל, שרמב"ם סובר מדרבי יודא נשמע לאבא שאלו, כמו לר"י יודא חזינן מגז"ש דהקפידה חורה שיהי' לכל מערכה שייכות וקרבות להבזיכות, מ"ה לאבא שאלו, דהיו מונחין ביניהן, מחמת דעל כסמוך משמט ג"כ הקפידה שההוינה סמוכות הבזיכות למערכה זו כמו לזו, ע"כ אריך להביא אחת בצד עפ"ה הסמוך לזה, ואי בצד עפ"ה הסמוך לזה, דא"ה בצופן אחר שיהי' סמוכים לשיבוס ממש, משא"כ לר"י לשיטתו דהיו מונחים על הלחם ממש, א"כ יותר נכון שיהיו מונחין שניהן על זה ושניהן על זה, וכל זה ברור כשמש.

ידידו דושי"ת

ה"ק חיים מרדכי יעקב ג"ל אבי"ד דקק"ס

סימן מ"ט

להרב הגדול כו"ר ישראל חיים סאמעט נ"י מקלויטורדיין י"ו.

76

אחרי דרך מצוא השלום, ע"ד אשר התפלל בדברי מורי ז"ל, בשו"ת ערוגת הבשם או"ח (ק"ע) שכתב, שצטושה נקב צפרי אדמה שקורין ערדעפיל, ועשאו כמין כלי לחצוב צו הנר צו"י"ט, דחייב משום תולדה צונה, ור"י ויתו ממגנן דחייב משום צונה, וכן (מס"י ש"מ מ"ד מג"ה שם ס"ק י"ז) דצמחכון ליפתו ולהשוותו גבי חלנים, חייב משום צונה ע"כ, וחמה מעכ"ח דלא דמי כלל דהחם מקצן חלקים נפרדים כמו צמגנן או צמקצן חלנים הרבה, אבל עושה נקב רק צפרי אחת, מה צונה שייך צזה, והר"ח דמוחר לנקוב המלה של אפיקומן צו"י"ט לחלותו כמבואר (בס"י ח"ק מג"ה סק"ז), וגם הביא מ"ד ש"ס צ"ב (ל"ג ע"ב) וש"ע ופוסקים (בס"י שכ"ב ס"ד) דצאוכלי צמהה אין צהם משום תקון כלי וכן הביא החי"ה (כלל ל"ו ס"ג) ובה"י יו"ע (כלל כ"ב) ומ"ד המנחה חינוך צמלאכת מחתך, שכי צפשיעות דצמחכל צמהה [ומכש"כ מאכל אדם] אין צהם לא משום תקון כלי, ולא משום צונה, ולא מכה צפטיש ומחתך ע"כ חורף דברי מע"כ.

והנה ק"ח ערצוב דברים אני רואה בדברי מעכ"ח, שפחח צהשגה חדא דמתחזיף כחרתי, תחלת דבריו הוא לחלק. בין מקצן כמה חלקים, לצין העושה נקב בכלי א', שזכו אללו החילוק בין הא' (דמג"ה סימן ש"מ ס"ק י"ז) צמקצן חלנים להשוותם וליפותם, ובין נקב רק פרי אחת כמו צאפיקומן, וסוף דבריו רואה לומר, דצאוכלין לא שייך כלל צונה ולא תקון כלי, כמו שהביא מהמנחת חינוך, ושם

אין מחלק כלל, אם הוא מאכל א' או לאו, ותמיהו דלפי הצנח, א"כ מה יענה המנחת חינוך והתניא וסו"ה, להך דמגנן ולהך דחלנים, והנה על התניא לשיטתו ליק כ"כ, דהוא ז"ל צמחח השמיט דין זה בש"ע שלו, (סימן ש"מ) ולא הביא כלל חיוצ צונה דחלנים רק משום מעמר, אבל הא' דמגנן חייב משום צונה, הביא גם הוא ז"ל (בסימן ש"ע סכ"ו).

אמנם לקושטא דמלתא דברי מורי ז"ל נכונים, דהמעין צדברי"ד יראה, דאין כוונתו כלל לדמות נידון דידו להא דנוקב צחלנים או מגנן, ולא הביא זאת רק לראי, דגם צאוכלין שייך מלאכה צונה, וכיון שעכ"פ מוכח משני ראיוות הללו, דגם צאוכלין שייך מלאכה צונה, א"כ פשיטא דגם כשעושה ממנו כלי, חייב משום צונה, כמבואר בש"ס ר"פ הצונה (ק"ב ע"ב) אליבא דר"ב, וביתר ביאור צר"ן ר"פ הצונה ד"ה ומקשו כהא, וצריש פרק כל הכלים ד"ה ח"ר יעו"ש, וכן צחוס' ד"ה ואמתי ור"ה"ש צעירצין (ל"ד ע"ב) וצ"ו (רס"י ש"ד) דגם בכלי אחד כשעשאו מהדש, העפ"י שאינו מקצן שני דברים נפרדים, חייב משום צונה יעו"ש להדיא כן, ועיין ש"ס שבת (דף י"א ע"ב), חלל מעשה הדיוט שחוקק קב צבקעת צצבת, ה"ג דלא מחייב לר"מ, פ"י צתמיהב, הן אחת רש"י ועוד כ"פ, דצעשיית כלי לאו משום צונה חייב, רק משום מכה צפטיש, אבל ש"י פוסקים דלעיל שהצחתי מבואר כמו שכי, ועיין צמחלית השקל רס"י ש"ד ס"ק א' ועיין ריעב"ה עירובין (דף ל"ה ע"ה) כ"י גם כן, דצאוכלין אין חייב משום צונה, אבל מבואר שם, וביתר ביאור צשו"ת עטרת חכמים או"ח (ס"ו ו') האריך מאד צזה, ומסקנתו דלשי' הריטב"ה גם צמגנן חינו חייב משום צונה, וא"כ להלכה לפי מה דקוי"ל (בס"י ש"ע ס"ז) כשועת רמב"ם, דמגנן חייב משום צונה, וכן לפי שיטת מג"ה (דס"י ש"מ ס"ק י"ז) צמתכון להשוותם ולהחליקם, חייב גם צחלנים משום צונה, וכן פסק צחוי"ה גופי, צמדבק פירות ומכון לעשותן תמונה, דחייב משום צונה, וכן פסק צקילור ש"ע (בכלל פ"י סכ"ה) צחות החוחיין הצללים צשי"ק, ומקבלין ומשווין אותן יפה, שיש צזה משום צונה, אם כן פשיטא לפי"ז, דה"ה צעושה כלי מאוכלין, כמו נידון של הערוכ"ב, דחייב ג"כ משום צונה, והדברים ק"ו, דהחם מה צמתכון להחליקם וליפותם, הוא רק לצורך העלאת על השלחן לאכלם, ואינו מגלה דעה צזה כלל לצטלם מחורת אוכל, וא"כ מכש"כ כשעושה ממנו תמונה כלי, שלא לצורך אכילה, רק להשתמש צו להעמיד צו הנר וכיו"צ, כמו שדרך לעשות הכלים, כש"כ דחייב משום צונה לשי' הפוסקים דתקון כלי הוא משום צונה כ"ל, [ואין זה עיין כלל להא דמקצין האפיקומן, שאינו עושה צזה שום חמונה כלי, וגם נשאר אוכל גמור כמו שה"י, ומה שהולך התניא לומר שם דל"ש חיקון כלי רק צעלים ואצנים כוונתו צזה דצעלים ואצנים משכ"ל לפעמים דנוקב לחוד נעשה כלי, כמו מגופח צביות דסוף שבת, וצ"ה (ל"ג ע"ב) הכ"ל וק"ל] ואע"ג דהוי רק צנין לשעה, כיון שאינו דבר המתקיים כ"כ, מ"מ שייך צונה, וצשו"ת חח"ס או"ח (ע"ב) הביא מירושלמי (פ"ז דצבת שם סוף ה"ב) לענין "רעגטן שירס" דהוי צנין לשעה, ודעתו שם לומר דצכה"ג א"ח משום צונה, ולכאורה מוכח כן גם מפני"ו שבת (ל"ה) גבי מגנן, דהיינו דוקא לימים רבים, אבל כבר השיגו האחרונים עליו, דמחוס' ורמב"ם (פ"ז משבת ה"ה והל"ו) מוכח דצכל צוונא חייב,

באכילה ליומא, הוי אוכלא ואין לביעה באוכלין, עכתי"ד הנחמדים ונאמרים שם בקיבור גדול ברמיזה בעלמא ועו"ש. ומעשה כמו כן יש לומר בז"ד, כיון דעושה את הפרי לכלי, להעמיד בו נר של יו"ט, או שאר נר מנורה, אי"כ הוקאב למאורו עכ"פ כ"ו שידלק הכר, וגם אח"כ יהי בלוע מחלב ויהי אסור לאכילה אדם, ואחמול היתה קיימא לאכילה אדם והוי מוקאב, אי"כ תו לא מקרי אוכלא לענין זה, ושפיר חייב משום תיקון כלי, ואפי' את"ל דלא יהי מוקאב כיון דראוי לאכילה בהמה, מי"מ עכ"פ כל זמן מנורתו, דהיינו כל זמן שידלק הכר, יהי מוקאב למאורו, ואי"כ עכ"פ בשעה זו יהי בטל מחורת אוכלא, ובפרט מחחר שדעתו להניחו כן, ולא לתנו עוד לבהמה כנהוג, ואי"כ שפיר חייב משום תיקון כלי דהיינו בהמה, משא"כ בקוטס להנץ בו, דככל רגע יוכל לחזור בו ולהניחו לבהמה, אמנם זהו לפלפול ולחדודי בעלמא, אבל העיקר כמו שכתבתי לעיל בחילוק הראשון.

ג) מה שעמד על ד' רש"י תענית (ו' ע"א) ד"ה מודים, שפי' מאן יחידים חסידים, ולקמן (דף ו"ד) איתא מאן יחידים רבנן ע"כ.

הגה המעיין בלשון רש"י ימצא שכן ה"י גירסתו לקמן בש"ס, ולדעתו יש ראי' לגירסא זו מדי ש"ס (דף ח' ע"א) דאם ראי' דור שהשמים משתכין עלי' כנחשת מלהוריד על ומטר בו, ילך אלל מי שידוע ללחוש, ואם להש ולא נענה בו, ילך אלל חסיד' שבדור בו, הרי דלא אמר ילך אלל ח"ה שבדור, או אלל רבנן לבקש על הבעה, מכלל דדבר זה תליא בחסידים, כנלענ"ד כן.

ג) מה שנתקשה בלשון פני' גיטין (כ' ע"ב) סוד"ה רמב"ח שפי' דלא כתיב ונתן בידה כ"ו. לענ"ד פשוט דכוונת פני', הוא ל' הש"ס דלקמן, ר"פ הזורק (ע"ז ע"א) ונתן מי"מ, ופירש"י שם מדלא כתיב ובידה יתננה, מכלל דביד"ה לא קאי אונחין יעו"ש, והפני' ה"י מבאר זה אח"כ, רק שנחסרו שם סיוס דבריו, כנרשם שם בדפוס, חבל על דאבדוק, ומורה ע"ז מש"כ וכמו שאפרש לקמן כנלענ"ד. וגם י"ל שהוא ע"ס וז"ל בפני', וביד"ה יתננה, אך אי"ל להגה זו. ומהמנת גדול ערודותי קארתי בחשובתי בכמה דברים. וצוה אחתום בצרכה שיש שלום וצרכה, והש"ת יזכהו ללמוד חוב"ק מתוך הכחצת הרעח ושמחה.

הדושי"ת בלוג"ח
ה"ק חיים מרדכי יעקב ג"ל
אבי"ד דקק"ס

סימן נ

שנית להנ"ל

מש"כ מעכ"ת נ"י, שאין דרך לעשות בית נר בחפזו אדמה.

הגה תשובת הערוכ"ב ז"ל ה"י, למאראמאריש", ונכל מקומות שהייתי בשם, בעיני ראיתי, אשר זה דרכן של רוב אנשים העניים, וגם הבעה"כ כשאין מספיק להם

וכן בחוספת ירושלם השיג על החת"ם, וכן בהג' מהרש"ם לאר"ה (סימן ש"א כ"ד) והבזא ממטה של ערסויס שבת (מ"ז) ורש"י שם, ומירושלמי (פ"ב) המרכיב מטה של גילה חייב משום בונה, אע"ג דהוי רק לשעה ועו"ש. ולענ"ד מוכח כן ממלכת המשכן, דעכ"פ ליום ה' הוי ג"כ בונה, שהרי מקרא מלא ויש אשר יהי הענין על המשכן יום ה' ונסעו, ואי"כ ה"י הבנין רק על יום, ואי"כ מלינו דוגמתו במשכן, וכן מוכח מהו"ס שבת (מ"ד ע"ב ד"ה ואין) גבי מצטל כלי מביכנו, ורש"י בסוף פ' בה"כ, דהטעם משום דדומה לבונה אע"ג דהוי רק עד הערב ועוד מוכח כן ממכ"מ, ושזו מלאתי כן בשו"ת עי"ח (כ"ו ו') באורך, דגם בנין לשעה הוי בונה יעו"ש.

← והא דאוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי, בש"ס (דבילה ל"ג) וש"ע (סימן שכ"ב ס"ד) היינו משום דהתם אינו עושה כלי גמור, כמו שפירש"י שם שאינו ממחוק ומחליקו בסכין וכיו"ב, דהרי מה"ט פטרו רבנן אפי' בקיסס דא"ה חטאת, ועיין מחלית השקל (בסימן ש"ד סק"ו) שכתב צוה"ל ואין זה דרך העולם כ"י לחקן כל הכלי מאוכלי בהמה, ולכן לא אסרוהו חכמים משום תקון מנא עכ"ל, ושונו תמורה דהרי רמב"ם וכן ש"ע פסק, דכשאינו אוכל בהמה יש בו חיוב חטאת וכר"א, הגם שכבר תמה עליו בה"מ, מי"מ סוף סוף פסק כן בש"ע, ולשון המחלית השקל משמע דרק מדרבנן ה"י לן לאסרו, ויש לדחוק וליישב.

← ועכ"פ נראה דנ"ד לא דמי כלל להתם, שאינו כלי גמור רק לרגע אחת כשחולץ בו שינוי, וגם אינו ניכר כלל על התכן או הקיסס אם נקטס לחלית שנוי שיהי בו חורה כלי גמור או קטימה בעלמא, ולכן בדבר הראוי למאכל בהמה ועומד למאכל בהמה, לא נחבעל מחורתו הראשונה, להקרא כלי בתקון כל דהוא כזה, משא"כ בז"ד, כשעושה בו מעשה גמור הניכר שהוא כחמונת כלי, שרגילין לעשות כזה לזורך העמדת הכר בכ"ג, וכמאמר המשנה דבילה (ל"ב ע"א) אין פוחתין את הכר מפני שהוא עושה כלי, גם באוכלין חל עליו שם כלי, וע"י רש"י שבת (קמ"א ע"א) במשנה ד"ה או שהיה עליו כר דגלי דעתו דאקלוי' לשכיבה מעשה תורה כלי עליו עכ"ל, ובירושלמי (פ"ט דשביעית ה"ה) ובמרה"פ שם, דאם נתן התכן בכר וישן עליו בטל מחורת אוכל, ובהגהות מהרש"ם (סימן שכ"ב ג') המליא לפי"ז דבכ"ג בהמת אסור לקטנו בשבת, ובשו"ת לבוש"מ מה"ה אר"ה (סימן פ') ראה השואל לומר כן מסבירה דנפשי, והלבוש"מ דחה דבריו בסברה בעלמא, דהתם לא תליא מידי או עומד למאכל בהמה, רק בדרך וקשה יעו"ש, ולענ"ד המעיין בלשון רש"י בילה (ל"ג ע"ב) בסוף ד"ה א"ל, ימצא, דהא דמחלק ש"ס שם בין רבין לקשין, הוא הכל מטעם משום דקשין אינן ראויין למאכל בהמה, וזה כד' השואל וכסברה הגאון רש"ם הנ"ל.

עוד יש לי להמליא דבר חדש, לפי מה שכתב בשו"ת חכ"ן (סימן ל"ב) בסופו, ליישב דעה הרמב"ם, דפסק בשוחט דחייב משום נטו"ש כשמואל, ולא מחייב נמו משום לובע כרב דהלכתא כותתי באיסורא משום דאי' בירושלמי דאין לביעה באוכלין, רק רב לשיטתו דסבר בחולין (י"ד ע"א) דשוחט בשבת אסורא באכילה ליומא, לא מקרי עכשיו אוכלין, ולכן חייב משום לובע, משא"כ לידן דקיימיל דמותר

במזיגת יין דרך בישולו הוא על ידי עירוי מים חמין לתוך יין צונן, וכזה הבישול סגי לה משום הכי חייב על המזיגה משום בישול, אבל לא דן הפני יהושע משום מלאכת מכה בפטיש במה שמכשיר את היין ראוי לאכילה, וכך נראה להדיא מדברי הפני יהושע גופא (סס מ' ע"ג ד"ה וואי ר"ט), וז"ל הא דאמרינן לעיל וכו' ומליח הישן וקוליים האיספנין דהוי גמר מלאכתו אפילו בהדחה בעלמא וכיוצא בו, חייב משום בישול עכ"ל. הרי דמפרש הך גמר מלאכה משום חיוב בישול.

וראיתי בספר אמרי בינה (סס) שכתב לפרש כוונת הפני יהושע דחייב על מזיגת יין בחמין משום מכה בפטיש, ונשאר בצ"ע דא"כ אף מזיגת יין בצונן יהא אסור, דע"י מזיגתו נעשית ראוי לשתייה. ובספר שביתת השבת (סס) טרח גם כן ליישב סברת הפני יהושע, דאם יש מכה בפטיש באוכלין אמאי בצונן מותר, וכתב דדוקא בחמין לתוך צונן דצריך דקדוק גדול בתערובת המים חמים לתוך היין, כזה חייב משום מכה בפטיש, מה שאין כן במערב לתוך היין מים צוננים אין במזיגתו סרך מלאכה ע"ש. ולענ"ד אין צריך לכל זה דאין כוונת הפני יהושע משום חיוב מכה בפטיש אלא משום בישול נגעו בה, וביין סגי בישול מיעוט כזה ומיתקן לשתייה אפילו נותן חם לתוך צונן, אבל במזיגת יין צונן אין בו משום בישול וכנ"ל מדברי הפוסקים גבי מליח ישן.

76 ועי' בספר שביתת השבת (סס) דכתב לחדש עוד לפי מאי דס"ל דאיכא מכה בפטיש באוכל, דזה דוקא אם נשתנה המאכל לדבר חדש ע"י התיקון, או חייב משום מכה בפטיש, מה שאין כן תערובות של ב' משקאות כגון חומץ חזק במים לא שייך מכה בפטיש, אף שלא היו מקודם ראוי לשתייה, כיון שאינו רק

תערובות בלבד עיי"ש. נוצ"ב מאי דבר חדש איכא בשומים דירושלמי הנ"ל, ואפשר דעושה מאכל חדש ע"י התערובות מה שאין כן הדחה בעלמא בקוליים האיספנין. וסברא זו איתא גם בשו"ת בית שערים (או"ח חלק א' סי' ק"י), ועי' עוד בשביתת השבת (מלאכת מנשל צה"ר אות כ"ו).

ובספר קצות השלחן (סי' ק"ל נדה"ס סק"י"ז נד"ה וואימי לעורר קצת נענין מכה בפטיש) האריך גם כן בענין מכה בפטיש באוכלין, והביא גם כן דברי הירושלמי הנ"ל בשומים, וכתב (סס אות ג' ד') לבאר על פי דברי המאירי (סגמ ק"ד) שהבאנו לעיל (אות ב') דיסוד מלאכת מכה בפטיש שייך דוקא אחר שכבר נשלם עצם עשיית הבגד והכלי, ומוסיף בה עוד תיקון נוסף לייפותו, וזה מלאכת מכה בפטיש בגמר יפוי הכלי, אבל תיקון גוף הבגד שלא נגמרה כגון שמוסיף באריגתו כדי לגמרה לא חשיב מכה בפטיש, כמו כן באוכל של שומים הנ"ל, דתיקון האוכל הוא ע"י כמה מלאכות דש, בורה, ולש והיינו נתינת המים (דס"ל להיושטלמי דנמינת מים זה גיבולו) לכן חייב על התיקון והגמר בעת שמערבו לאכילה משום מכה בפטיש באוכלין, אבל על תיקון מאכל לבד, לא מחייב עלה משום מכה בפטיש ע"ש באורך.

מערב דברים חריפים בתוך מאכל לתקנו במעמו

ונראה דמערב דברים חריפים כמו פלפלין יבישים בתוך מאכל לתקנו בטעמו, לכולי עלמא לא שייך מכה בפטיש, אף דהפלפלין עצמם לא היו ראויים לאכילה כלל, וע"י שמערבם הרי יכולים לאוכלו, מ"מ כיון דאין הכוונה במה שנותן הפלפלין לתוך המאכל כדי לתקן הפלפלין, רק לתקן האוכל שיהיה האוכל יותר טוב לאכילה על ידי כך, ועל המאכל שמערבו לתוכו לא שייך מכה בפטיש שהרי היה ראוי גם מקודם לאכילה.

אבק קאווע
וע"ל פי סברא זו נו קאווע שימס ב דלא שייך מכה בפט דאינן ראויים לאכילו סופר (או"ח סי' ע"ז הגרעיני קאווע) מכיו אלא אדרבה מתקן הו לשותותו, וכמו בצוק אשר האדם שותה לו דאין הכוונה לר

ואף דבאם אין ו לשקוט צמאונ של הקאווע, א"כ הקאווע, ויתחייב להפוסקים דס"ל די דהא אי אפשר לאכ ומערבו עם המים. שכוונתו בשתייתו דעצם הקאווע עשוי וכמו שמתבלין הכ תיקון הקאווע י דבמחשבתו תליא א בכוונתו לטעם הי פלפלין במאכל ולנ מכה בפטיש. וגם שכתבנו משו"ת משקאות לא שייך תעו

אולם עדיין יש ג דנתינת א פלפלין לתוך או נימוס במים ומתו דזה עצמו הוי תי דאין הפלפלין נשו אינו נרגש חריפו

100 ט"ו מלאכות חלק ג
הרג"ה ר' חיים קלמן גאטמאן שליט"א

אבק קאווע לתוך מים המין

ועל פי סברא זו נראה להתיר לערב אבק קאווע שימס בתוך מים חמים או צונן, ולא שייך מכה בפטיש על אבק קאווע אף דאינן ראויים לאכילה כהיום (עי' שו"ת חתם סופר (או"מ סי' ע"ד) דבזמנם היו אוכלים הגרעיני קאווע) מכיון דאין התיקון על האבק, אלא אדרבה מתקן המים והחלב על ידי קאווע לשותותו, וכמו בצוקער הנתינה לתוך המשקה אשר האדם שותה לא שייך בזה מכה בפטיש, דאין הכוונה לתקן הצוקער לאכילה.

ואף דבאם אין כוונתו בשתיית הקאווע לשקוט צמאונו אלא משום הטעם וריחא של הקאווע, אי"כ עיקר התיקון הוא על הקאווע, ויתחייב משום מכה בפטיש להפוסקים דס"ל דיש מכה בפטיש באוכלין, דהא אי אפשר לאכלו רק ע"י התיקון דממחו ומערכו עם המים. מ"מ נראה דאפילו מי שכוונתו בשתייתו על זה, אפילו הכי כיון דעצם הקאווע עשוי לשתייה שיתן טעם בהמים, וכמו שמתבלין המאכל עם פלפלין, אין על תיקון הקאווע שם מכה בפטיש לומר דבמחשבתו תליא אם רוצה לשתות לצמאון או בכוונתו לטעם הקאווע, אלא דמיא לנתינת פלפלין במאכל ולכולי עלמא ליכא בזה משום מכה בפטיש. וגם חזי לאיצטרופי בזה מה שכתבנו משו"ת בית שערים דתערובות ב' משקאות לא שייך מכה בפטיש, כיון שאינו רק תערובות בלבד.

אולם עדיין יש לפקפק בכל זה ולחלק ולומר דנתינת אבק קאווע גרע מתערובת פלפלין לתוך אוכל, ומשום דאבק קאווע נימוס במים ומתהפך למשקה, אי"כ יש לומר דזה עצמו הוי תיקונו, מה שאין כן בפלפלין דאין הפלפלין נשתנה כלל נורק ע"י התערובות אינו נרגש חריפות טעמו כל כך, ולכן ראוי

לאוכלו. וגם לא דמי לתערובות ב' מיני משקה זה בזה, שאין נעשית בגופו שום שינוי, והכא הרי נשתנה להיות משקה. מכל מקום נראה לדינא יש להקל ולדמותו לנתינת תבלין באוכל שאין שייך בהו מכה בפטיש, ובפרט דעצם דין מכה בפטיש באוכלין כתבנו לעיל דגדולי אחרונים, השו"ע התניא, ואלי" רבה, והמשנה ברורה נקטו להקל, וא"כ יש לסמוך על דבריהם בכהאי גוונא. ועי' בשו"ת ויען יוסף (מ"א סי' קנ"ג-ד') דן להחמיר לענין נתינת אבק קאווע לתוך מים המין, על פי דברי הפני יהושע הנ"ל שלא ליתנו במים בשבת, וכבר כתבנו לעיל דאין הכרח לפרש כן דברי הפני יהושע, ובפרט כאן בקאווע דבא רק לתקן את המשקה, יש מקום להתיר דלא שייך מכה בפטיש, ונהגו עמא דבר להקל, ויש שמחמירין להכין מערב שבת סענס קאווע מהאי טעמא.

→ **ד מתקן אוכל העומד לאכילה להשתמש בו כמו כלי**

סוג ב', הנה נתבאר לעיל מה דאיתא ברמב"ם (פרק י"א הל' ט') ובשו"ע (סי' שכ"ג ס"ד) דאוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי ע"ש, ופשוט דכל שכן באוכל שעומד לאכילת אדם, וכן כתב להדיא המנחת חינוך (מלאכת ממון אומ ג') וכתב עוד וז"ל ואין סותר למה שכתבנו דגם באוכלין שייך מכה בפטיש [כלו' שהרי דעתו כהפוסקים דאיכא מכה בפטיש באוכלין], היינו שם שגומר מלאכת האוכל והוי ליה גמר הדבר, כמו קולייס האיספנין שהדחתן הוא גמר מלאכתן, אבל בעושה כלי מאוכל, כיון דאין בו משום תיקון כלי ואינו חשיב כלי, ממילא לא שייך גמר מלאכה, דהא אינו כלי כלל, ולא שייך מכה בפטיש וזה פשוט עכ"ל.

אולם עדיין צריך ביאור דאיתא בשו"ע (סי' ע"מ סעיף י') המקבץ עיגולי דבילה וכו'

חדש
עושה
הדחה
זא גם
ועי'
ז"כ".
סקי"צ
פטיש
וכלין,
ומים,
מאירי
לאכת
עצם
תיקון
בגמר
גמרה
חשיב
הנ"ל,
דש,
יטלמי
הגמר
עטיש
חייב
תקנו
פלין
עמו,
אף
כלל,
כיון
לתוך
אוכל
כך,
מכה
לה.

הרי זה תולדת מעמר ע"כ, והקשה על זה המג"א (ס"ק י"ז) וצ"ע דלמה לא יתחייב משום בונה כמ"ש (סי' ט"ט מג"א ס"ק י"ח) גבי המגבן (גבינה), ותי' דלא מקרי בונה אלא כשמכוין ליפותו ולהשוותו עכ"ל. וא"כ מפורש יוצא מדברי המג"א דשפיר שייך בונה באוכלין, ובאמת בשו"ת עטרת חכמים (סי' ו') הביא בא"ד מדברי ריטב"א (עירונין ל"ה ע"א ד"ה אצ"י) דלא שייך בנין במגבן, והוי אוכלא עכ"ל, וכתב העטרת חכמים דכוונתו משום דאין בנין באוכלין, וכמו דמצינו (שנ"ט ע"ה ע"ב) דאין עיבוד באוכלין ע"כ. אבל הרמב"ם פסק (פרק ו' ס"ו) דהמגבן בשבת חייב משום בונה, ופסק כן המג"א הנ"ל, וא"כ צ"ב דלפי זה גם קטימת קיסם ממאכל בהמה לחצוץ בו שינוי יתחייב גם כן משום תיקון כלי.

¶ **ולבאר** זה אקדים מה דאיתא בשו"ת ערוגת הכושם (או"ח סי' ק"ע) לענין עשיית נקב ביו"ט בתפוחי אדמה לצורך שיעמיד בתוכה נר, דהעלה בדבריו דאיכא בזה חילול יו"ט משום בונה ומתקן כלי דשייך אף באוכלין, וכמו שכתב הרמב"ם במגבן בשבת עכת"ד. ובשו"ת יגל יעקב (או"ח סי' מ"ט) החזיק בשיטת רבו הערוגת הכושם, וכתב לתרץ דלא תקשה מדין קיסם מאוכלי בהמה דלא חשיב תיקון כלי, ותמצית דבריו דאם עושה תיקון באוכל ועל ידי זה מבטלו מתורת אוכל, והוא שניכר ע"י תיקונו שמיחדו לכלי, אזי ליכא שם אוכל עלה וחייב משום בונה, ודוקא בקטימת קיסם לבד דלא עשה שינוי בגוף האוכל דיתבטל על ידי זה שם אוכל מיניה, משום הכי לא שייך תיקון כלי דבאוכל לא שייך בונה ומכה בפטיש עכתו"ד שם. ובאמת מצינו כחילוק זה גם בשאר מלאכות, וכמו שהארכנו לגבי מלאכת צובע (א"ח י"ב) דקיי"ל נמי דאין צביעה באוכלין אפילו

מדרבנן (סי' ט"ז סי' ט"ט), ומ"מ כתב הפמ"ג (ס"ט א"א ס"ק כ"ה) דאם צובע אוכל למכרו שיקפצו עליו הקונים חייב משום צובע, והארכנו בדברינו (ס"ט א"ח י"ב) לבאר שיטתו דכיון דאינו עומד לאכילה כעת, אין עליו שם אוכל, ויש בו משום צובע ע"ש. וכמו כן לענין מלאכת בונה ומכה בפטיש אם האוכל אינו עומד כעת לאכילה, ואין תכלית מלאכתו לצורך אכילה אין עליו שם אוכל לדיני שבת.

ו**לענ"ד** נראה על פי דרך זה ליישב מה שנתקשו אחרונים בדין מגבן גבינה דחייב משום בונה, דהנה הפני יהושע (ני"ה י"ז ע"א סוד"ה נגמ"ה) כתב וז"ל דהא דאמרינן מגבן חייב משום בונה, היינו דוקא במגבן לאוצר לייכש להצניע לימים רבים, דבכהאי גוונא מכוון להשהותן כמו בנין למען יעמדו ימים רבים, מה שאין כן עשיית גבינה שהותר ביו"ט [מן התורה, דמדרבנן אסור משום דמעלי טפי בעשוין מערב יו"ט כמבואר (שנ"ט קל"ד ע"ה)] על כרחך היינו לאכול לאלתר, ואם כן בכהאי גוונא לא שייך ביה בנין כלל ולא גרע מבונה על מנת לסתור דפטור עכ"ל. ובפשטות משמע כוונת הפני יהושע דמחלק בגדרי בונה, וגקיט כהסוברים דבנין לשעה לא הוי בנין (עי' מלאכת נוטה נזין קרקע א"ח י"ג) ומשום הכי מגבן לאוצר חייב משום בונה דעשוי לקיום, אבל במגבן לצורך אכילה לאלתר הוי כמו בנין לשעה וליכא שם בנין עלה עכ"ד. ועי' בספר ויואל משה (מאמר א' א"ח ס"ג) שהאריך לבאר בנין עראי ביו"ט על פי דברי הפני יהושע אלו ע"ש. אבל לענ"ד לדרך זה צ"ב לשון הפני יהושע שכתב במגבן להצניע לצורך ימים רבים "דבכהאי גוונא מכוון לעשותן כמו בנין", ולכאורה מאי תליא במכוון לעשותן בנין, וגם קשה מה שהעיר בשו"ת עטרת חכמים (סי' ו') על הפני יהושע מלשון הרמב"ם (ס"ט), דהחויב

מגבן משום שמקבץ עור, וא"כ מאי נפקא לא, סוף סוף מקבץ והחלקים ל

וע"ז כן נראה דכו היגל יעקב הני לאוצר כיון דאין התי שם אוכל לענין מלא משום בונה במגבן יהושע דאם מכוין ל שם אוכל עלה אלא אבל אם עומד כע לצורך אכילתו לא ע שסיים הפני יהושע לסתור, כוונתו בזה לחלק באותו דב במחשבתו וכוונתו לאכילה, על זה הב ממש [שלא באוכלין אם בונה על מנת ל באמת לא תליא בדי שאין הפעולה לבני אבל מגבן שמכוין י כדי ליתנם לאוצר ח ע

וע"ז פי הנ"ל יש בשו"ת עטרו גליוני הש"ס (שנ"ט) בנין, יתחייב בחותן ומשנה שלימה שנ לגור בו את הגבינו שפיר דדוקא בונה לאוצר ליכא עלה בחותן ממנו לאכול

ונראה לומר דזה נמי כוונת המג"א דמגבן חייב משום בונה דמכוין להשוותו ולייפותו, ר"ל דאינו עומד כעת לאכילה משום הכי שם בונה עלה. וביאור ההבדל שכתב שם המג"א לחלק בין מגבן דאית ביה משום בונה, ובמקבץ עיגול דבילה ליכא בונה, ולכאורה הא גם בעיגול ישאר בעיגול לאוצר. ונראה דרמו המג"א בתירוצו דשם בונה הוא במכוין לייפותו ולהשוותו, ועי"ז מתחבר לגוף אחד, אבל בעיגול דבילה אף שנתנם לאוצר כל תכלית החיבור הוא רק שלא יתפרד, אבל אין הכוונה שיתאחד גוף אחד, אדרבה בעת אכילה יאכלם אחד אחד, א"כ אין כוונתו כאן לדבקם לגוף אחד אלא שלא יתפרדו זה מזה עד זמן שיאכלם, משום הכי לאו שם בונה עלה כלל אפילו בנתנם לאוצר.

אחר זמן ראיתי בחיי אדם (ה' י"ט כלל ז"ג נ"א אות א') שכתב לבאר בכוונת מג"א דעושה גבינה ומכוין לעשותו תמונה עגול וארוך בזה שייך בנין, אבל כשנותן לתוכו דבר המעמיד ועל ידי זה יחבץ החלב וייתייבש מעט זהו הוי רק בורר. ונראה כוונתו דבבנין המלאכה הוא שמחבר החלקים יחד, ואם כן כשעושה הגבינה ומשוה ומייפה אותה בידיה לעשותו גוף אחד והיה לאחדים שנסבכים החלקים זה בזה, חייב משום בונה, ואין הכוונה דהחיוב משום דעושהו תמונה ארוך או עגול, רק דעל ידי שמשוה בידיה ומקבצו נתדבק לגוף אחד כמו בונה, אבל קיבוץ החלקים בלבד ע"י דבר המעמיד אינו בגדר בונה אלא בורר כ"נ כוונת החיי אדם, ועכ"פ הדרך שכתבנו במג"א הוא יסוד לדינא דאם עומד לאכילה תיכף אין שם בונה עלה, ודוקא בעשוי להניח כאוצר לימים רבים, וכמו שכתב הפני יהושע. והחיי אדם הוסיף דעצם לעשות קיבוץ חלקי חלב מתוך המי חלב בלי פעולה

מגבן משום שמקבץ החלקים יחד ולא יתפרדו עוד, וא"כ מאי נפקא מינה אם נתנם לאוצר או לא, סוף סוף מקבץ החלקים אל גוש אחד והחלקים לא יתפרדו עי"ש.

וע"ז כן נראה דכוונת הפני יהושע כסברת היגל יעקב הנ"ל, והיינו דמגבן הגבינה לאוצר כיון דאין התיקון לאכלו עתה ליכא עלה שם אוכל לענין מלאכת שבת, משום הכי חייב משום בונה במגבן לאוצר, וזה כוונת הפני יהושע דאם מכוין לעשותן כמו בנין, ר"ל דאין שם אוכל עלה אלא בנין, אזי איכא בהו בונה אבל אם עומד כעת לאכילה ומתקנו כעת לצורך אכילתו לא שייך כלל בונה באוכל. ומה שסיים הפני יהושע דלא גרע מבונה על מנת לסתור, כוונתו בזה דלא תקשה דהאיך אפשר לחלק באותו דבר עצמו שיהיה תליא במחשבתו וכוונתו, אם נתנם לאוצר או לאכילה, על זה הביא ראיה דלא גרע מבונה ממש [שלא באוכלין] דמחלקינן בכוונת הבונה אם בונה על מנת לסתרו לאלתר או לא. אבל באמת לא תליא בדין בנין לשעה, אלא דבאוכל שאין הפעולה לבנין לאו שם בונה עלה כלל, אבל מגבן שמכוין להשוותו ולעשות גוף אחד כדי ליתנם לאוצר חייב משום בונה, דאין עליו שם אוכל.

וע"ז פי הנ"ל יש מקום ליישב מה שהעיר בשו"ת עטרת חכמים (סי' ו') ובספר גליוני הש"ס (שנ"ה) דאם מגבן חייב משום בנין, יתחייב בחותך ממנו בשבת משום סותר, ומשנה שלימה שנינו (ש"ס קכ"ז ע"ג) מגירה לגור בו את הגבינה עי"ש, ולפי דברינו אתי שפיר דדוקא בונה שייך במגבן דכיון דנתנם לאוצר ליכא עלה שם אוכל, מה שאין כן בחותך ממנו לאכול לא שייך סותר כיון דעומד לאכילה.

בידיו לכבשם לגוף אחד לא הוי בונה כלל. L

76 לתקן קליפת קישואין ככרי קיבול

העוֹלָה מהנ"ל דאף במאכל דמותר בהו קטימת קיסם לחצוץ בו שיניו, מכל מקום אסור לעשות ממנו כלי וליחדו לכך, דאז אין עליו שם אוכל איכא בונה ותיקון כלי, ואפשר דוקא כשדרך בני אדם כן, ואם כן הלכתא רבתא לשבתא דיש שמתקנין מקליפות קישואין כמו כלי קיבול, ובתוכה ממלאין את חתיכות קטנות של הקישואין במיני ציורים, דיש לדון בו משום בונה אף דהקליפה ראוי למאכל בהמה כיון שמתקנו תיקון דמוכחא דהוא כלי אסור אף באוכל, וצריך עוד עיון. אבל במה שהחמיר בקיצור שו"ע (כלל פ' סעיף כ"ה) דאותן החותכים הבצלים עם ביצים בשב"ק ומקבצין ומשווין אותן חייב משום בונה, זה צ"ע כיון דעומד לאכילה תיכף לא

שייך כלל בונה במקבץ ומשוה אותם בהקערה, עיי' דעת תורה (סי' שכ"א סי"ט ד"ה ומוטר) מה שפלפל לסתור חומרת קיצור ש"ע הנ"ל [ועיי' בדברינו (מלאכה ממחוק אום ח', ומלאכה מעמר אום ח"ג) שכתבנו עוד בזה]. L

7 מתקן אוכל כדי לתקן על ידה כלי אחר

סוג ג', הנה הר"ן (נ"ל ל"ג ע"ב ד"ה לוכלי נהמה) חידש לחלק דדוקא מלעשות אוכל כלי אין עלה שם כלי וכנ"ל מקטימת קיסם, אבל אם מתקן על ידי האוכל כלי שנתקלקל, כגון שיש נקב בחבית ומתקן לפת (מייצרין בלע"ז) כדי שיחאים במכווין בתוך הנקב החבית לסתמו, חייב משום מכה בפטיש, ומובא דבריו בשו"ע (סי' שצ"ד סעיף ה') בדברי רמ"א, ובמג"א (שם ס"ק ו'), וכן העלה החיי אדם (כלל ל"ו סי' ג'), ומובא במשנה ברורה (סי' שכ"ג ס"ק י"א) לדינא. L

המוציא מרשות לרשות

הוצאה והכנסה

6) במשנה (שנת ע"ג ע"א) מונה והולך ל"ט מלאכות והמלאכה אחרונה המוציא מרשות לרשות ע"כ. ובריש פרק הזורק (ל"ו ע"ב) אמרינן הוצאה גופא היכא כתיבא, א"ר יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה [וגו'] איש ואשה לא יעשו עוד מלאכה וגו', ויכלא העם מהביא, משה היכן הוה יתיב במחנה לוייה, ומחנה לוייה רשות הרבים הואי [שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו, רש"י],

וקאמר להו לישראל, לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידיכו, לרשות הרבים וכו'. אשכחן הוצאה, הכנסה מנלן, סברא הוא מכדי מרשות לרשות הוא, מה לי אפוקי, ומה לי עיולי, מיהו הוצאה אב, והכנסה תולדה ע"כ. מבואר דהכנסה אינו אלא תולדה דהוצאה.

אבר הרמב"ם (פי"ב הל' ח') כתב וז"ל הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות הוא, ואע"פ שדבר זה עם כל גופי תורה מפי

משה מסיני נאמר ואשה אל יעשו ע מהביא, הא למד אותה. וכן למדו ברה"ר מתחלת א כמוציא מרשות ל הוצאה מרשות ל הוצאת מרשות לו וס"ל דתרווייהו המנחת חינוך (מ) בשו"ת רבי בצלא כן על דברי

והחתם סופר ג ליישב בעוהשי"ת על התוס' (שם, ד"ה כ הסוגיא דריש פו מדבריהם, דהנה לה, ואין צריך קו מלאכת זורע ל דמיקרי מלאכה במשכן הוה מ הוצאה היכי כח וכדאמרינן (שם) הקרשים מעגלו מרשות היחיד מלאכת הוצאה דהוי מלאכה גר (נ' ע"א ד"ה פסג היחיד לרשות היחיד לרשות ז בזה דהוי במי ילפוטא דהכתו לא הוי הכנסו וכדאמרינן (מ) מקרקע לעגלו הרבים לרשות

ג

ג נראה לי, דאין מלאכת מחתך באכלין (א). ודוקא דבר שהוא מאכל גמור, ואפילו אכלי בהמה, כגון: עשבים ותבן, אבל אם קוטם עליה, כגון שהענף אינו מאכל בהמה, שיף בוגם בן מחתך. ואפילו באכלין ממש, דוקא בשעושה ממנו פלו בתחלה לא שיף תקון פלי, וכן מחתך. אבל אם מתקן פלו בדבר אכלי, כגון שיש נקב בפלו ונוטל חתיכה לפת וחוזקת לפי מדת הנקב, שיף בזה האכל מחתך וגם תקון פלו (עיין בנשמת אדם).

נשמת אדם

אין המפרש בירושלמי כצוה במתני' אין שוברין זכוכית וכו'. הור"י ופסקא דכתב הר"ל מן מאכל שהגבל בכלל בחוק ובשלוקתו מן הכלי חתך חייב משום מחתך ע"ש דליתא שכבר זכיתי לפרש אותו הירושלמי בכלל ט' בנ"א סי' ה' וז"ל רמב"ם בפי' ויא' הלכה י' המחתך מן העור כו' וחשיב שם כל מלאכת מחתך וכתב עוד באותו הלכה הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצוץ בן שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב, ובהלכה ח' כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחים והרוצץ וכיוצא בו מותר לקטום אותם כשכתב מפני שאין בהם תיקון כלי ומותר לקטום עצים כשמים להריח ואע"פ שהן קשים כר עכ"ל, הרי שכתב דבאכלי בהמה אין בהם תיקון כלל ור"ל דאף מחתך אין כהם שהרי כתב בדקוטום קיסם חייב משום מחתך אלא דבדבר דשייך בו תיקון כלי שייך גמי מחתך ודבר שאין שייך תיקון כלי אין בו ג' כ' משום מחתך וא"ל דגם בקוטום קיסם החיוב משום תיקון כלי ולא משום מחתך דאיכ"ל הרמב"ם לכתוב דין זה בפי' דשם כתב כל דניו בניו ותיקון כלי א"ו דמשום מחתך חייב, וא"ל דבאמת למה לא מחייב במקטום לחצוץ שיניו ולפתוח דלתו משום תיקון כלי שהרי נעשה כלי בכך ו"ל דס"ל דל"ש תיקון כלי אלא דוקא ע"י כלי כמ"ש הרא"ש ור"י וכל הפוסקים אבל בקוטום דמשמע ביד אין בו משום תיקון כלי אלא דהחיוב משום מחתך דבהו אין חילוק אם מחתך ביד או בכלי שהרי אינו מקפיד אלא למדתו וא"צ לתקן אחר שהרי משום זה קוטם הקיסם משום שהוא ארוך יותר מדאי, וכ"כ היראים כהדיא כמלאכת מחתך ח"ל תולדה דרבנן שלא יקח אדם עלה ויתן בפי נקב חביתו כדי שיקלח היין כדאמרינן בפרק חבית טרפא דאסור אסור מ"ש כו' דב' אשי אמר גזירה שמה יקטום פי' שמה יתחכנו למדת ה"ה נקב, וכ"כ היראש בסי' פי' כמלאכת מחתך וז"ל טרפא דאסור שמה יקטום וצ"ל דס"ל דאם מחתכו חייב דאל"כ ל"ש למגוז כמ"ש הב"י בסי' ש"ד, ורש"י כתב שם וז"ל שמה יקטום העלה מן הענף וכיון שהוא יקשה ה"ל מחתך כליו ובמס' י"ט אמרינן לחצוץ בו שיניו אם קטם חייב עכ"ל, וכונתו לתרץ דמשי' גזרינן שמה יקטום משום דאי קטם חייב, וצ"ל דס"ל לרש"י דאע"ג דהעלה הוא רך וכמ"ש הב"י ס"ל לרש"י דדוקא מה שהוא לגמרי מאכל בהמה, וכמו

עומק יד אש חייב
 א הכותב בדי
 אפלו לא כתב ו
 רשימות בדבר ו
 חייב (סימן ש"מ)
 ב הכותב על
 הרי זה דומה ל
 שאין דרך פתיח
 ג הקורע על
 פתבית כתב פ
 דמתקים ופקלף
 העור סימן קכ"ה
 ד אסור לכתב
 וּבְאַפְרָיִם דִּיאָף־עַל
 מדרבנן אסורי א
 או על השלחן
 ה להרב הפוס
 אגרתו ואפשר פ
 המתירין על דני
 באכזר העוד ריש י
 וכו' וכו' וכו' וכו'
 בנכותא אפסיה אוסרא
 אשי דאמר שמה יקט
 למדתו כמ"ש שהוכיח ב
 בעיניהו דקטיס ומנח ו
 הוא ממש דניא דגובת
 א"ו בתירווייהו להתיר;
 להתיר ובטרפא לאיס
 וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו'
 דע' שהרמב"ם כתב
 שמה שמעו אכל לח
 כביצה דאם לחצוץ
 דהרמב"ם אזיל אלשט
 שובה אדם חביתו כו'
 והרמב"ם הפסק גביש

חיי אדם הלכות
 נקב
 וזכר אסור חייב אסור נ' כ"ד